

A LENGYELI KULTÚRA GERINCES FAUNÁJA

BÖKÖNYI SÁNDOR

I.

A régészeti ásások alkalmával a telepekről és a sírokból előkerült állatmaradványok vizsgálatának szükségessége már korán felmerült. Ezekhez a vizsgálatokhoz az első ösztönzést a régészek adták a zoológusoknak, korán felismerve azt, hogy az ásásokból előkerült állati maradványoknak, csontoknak, fogaknak, agancsoknak stb. meghatározása révén nemcsak az egykor élt népek által vadászott, vagy tenyésztett állatokat ismerjük meg, de ezen túlmenően az így nyert adatokból e népek gazdasági helyzetére és az akkori klímatis viszonyokra is következtethetünk.¹

Az első zoológusok azonban, akik főként az őslénytan és az állattenyésztés területéről kerültek át ide és kezdtek ezekkel a vizsgálatokkal foglalkozni — kevés kivételtől eltekintve — vizsgálataikat nem a fenti cél irányába vezették, hanem inkább a problémáknak fajtani vonatkozásaiba mélyedtek bele. Ennek lényegében kettős oka volt. Egyrészt az akkori ásások alkalmával meglehetősen kisszámú állatcsontanyag került a kutatók kezébe, miután az ásatok az anyagot egyáltalán nem, vagy pedig nagyon hiányosan gyűjtötték be, másrészt pedig azok a kutatók, akik eredetileg állattenyésztők voltak, már eleve ilyen irányú érdeklődéssel bírtak, az e területre átrándult paleontológusok pedig az eredeti szakterületükön akkoriban divó kutatási irányzatokat hozták magukkal, melyek végülis szintén a fajtatanba torkoltak bele. A fenti kutatási irányzat eredményeként aztán gombamódra szaporodtak a korai időszakok háziállatfajtái és egyúttal azok vad ősei is, viszont a teljes fauna összetételéről, annak változásairól, vajmi keveset tudtunk.

Ezen a téren lényeges fordulat csak az első világháborút követő években történt, elsősorban svájci szerzők² révén, akik egész

sor svájci őskori telep faunáját dolgozták fel, a munkájukban a fajtani vonatkozások mellett magával a fauna egészével is foglalkoztak. Munkájuknak gyenge pontja volt azonban, hogy egy-egy telep anyagát önmagában vizsgálták, s még az összefoglalásokban³ sem tekintették a fauna alakulását fejlődésében. Igen értékes munkát végzett ebből a szempontból a lengyel *Lubicz—Niezabitowski* is, aki számtalan lengyelországi régészeti lelőhely csontanyagának vizsgálati eredményeit összegezte, azonban sajnálatos módon összefoglaló munkájának elkészülte előtt meghalt s így eredményei csak jegyzetek formájában maradtak fenn.⁴ Az újabb időkben értékes munkát végzett e szempontból a német *Boessneck*, aki a neolitikumtól a középkorig terjedő időszakból nagymennyiségű és igen értékes csontanyagot dolgozott fel, azonban ő is inkább fajtani és nagyságrendi vonatkozásokba mélyed bele, általános faunisztikai és faunafejlődési szempontból anyagát nem értékeli.⁵

Magunk az utóbbi időben összesítettük azokat az eredményeket, melyek a hazai őskori lelőhelyek, elsősorban a telepek faunájának vizsgálatára vonatkoznak.⁶ Itt végigkísértük a gerinces fauna fejlődését a magyarországi őskoron keresztül, s meghatároztuk a hazai őskor egyes korszakai — s a neolithikumban és a rézkorban az egyes kultúrák — faunájának jellemző vonásait. E

³ *K. Hescheler—E. Kuhn: Die Tierwelt der prähistorischen Siedelungen der Schweiz. O. Tschumi: Urgeschichte der Schweiz. I. Frauenfeld 1949. p. 121—368.*

⁴ *Dr. Kretzoi M. és Prof. M. Kubasiewicz közlése.*

⁵ *J. Boessneck: Zur Entwicklung vor- und frühgeschichtlicher Haus- und Wildtiere Bayerns im Rahmen der gleichzeitigen Tierwelt Mitteleuropas. Studien an vor- und frühgeschichtlichen Tierresten Bayerns. II. München, 1958.*

⁶ *S. Bökönyi: Zur Urgeschichte der Haustiere und der Fauna der archäologischen Urzeit in Ungarn. Zeitschr. f. Tierzüchtg. u. Züchtungsbiol. 72 (1958). p. 239—249; Die frühalluviale Wirbeltierfauna Ungarns. Acta Arch. Hung. 11 (1959). p. 39—102.*

¹ *Nyáry J.: Egyveleg. Arch. Ért. 2 (1870) p. 226.*

² Ezen a téren főként *K. Hescheler* és iskolája végzett igen értékes munkát.

vonások annyira tipikusak, hogy ismeretükben egy-egy település faunájának összetételéből annak régészeti korára tudunk következtetni.

A fenti munkánkban azonban csak bizonyos, korlátozott számú kérdéssel foglalkoztunk a hazai őskori csontanyaggal kapcsolatban; így egyáltalán nem mélyedtünk bele a fajtatani, az állatok testnagyságára, korcsoportok szerinti megoszlására stb. vonatkozó problémákba. Miután azonban az egykori fauna, elsősorban a háziállatfauna szempontjából ezek a kérdések is igen lényegesek, ezekkel az elkövetkező években kívánunk foglalkozni, lehetőség szerint sorra véve a hazai őskori kultúrák faunáját. Ezt a munkát most a lengyeli kultúra faunájával kezdjük meg.

A lengyeli kultúra a magyarországi aeneolithikum egyik legérdekesebb és legfontosabb kultúrája, melynek gazdag telepeit és temetőit a Dunántúl déli részében tárták fel.⁷ A kultúra régészeti anyagának monografikus feldolgozása a legutóbbi időben jelent meg s ennek kiegészítéséhez szeretnénk most hozzájárulni a lelőhelyek állatcsontanyagának a feldolgozásával, azaz a kultúra embere által tenyésztett és vadászott állatok ismertetésével.

A lengyeli kultúra két „klasszikus” lelőhelyének, Zengővárkonynak és Pécsvárad—Aranyhegynek faunáját, legalábbis annak összetételét fentebb említett összefoglaló dolgozatunkban ismertettük.⁸ Az azóta részben feltárássra került Villánykövesd faunája azonban még e szempontból is ismeretlen. A kultúra faunájával foglalkozó munkánkat két részben kívánjuk nyilvánosságra hozni — espedig a most megjelenő első részben a zengővárkonyi és pécsvárad-i lelőhelyek állatmaradványainak leírását és méreteit közöljük, a második rész pedig, mely a villánykövesdi anyag leírását és méreteit, valamint a kultúra teljes zoológiai anyagának kiértékelését tartalmazza, ugyanez évkönyv következő számában fog megjelenni.

A zengővárkonyi lelőhelyen *Dombay János* 1934 óta, Pécsvárad—Aranyhegyen pedig 1936 óta folytat ásatásokat. A két lelőhelyről előkerült anyag oroszlánrészében

teleprészekből, gödrökből, házakból stb. került elő, tehát lényegében konyhahulladéknak tekinthető. (Sírokból csak egészen elenyésző számú csont került napvilágra.) Miután tehát a feldolgozásra kerülő csontanyag konyhahulladék, nem várhatunk és nem is találunk benne teljes csontvázakat, vagy egész koponyákat — kivéve az ebkoponyákat — hanem csak a hússal együtt feldarabolt vázrészeket. Hogy ez a feldarabolás milyen alapos volt, az bizonyítja legjobban, hogy a két lelőhely anyagában, közel 2000 darab csont között egyetlen, teljes hosszában megmaradt szarvasmarha-, vagy őstulok-, (tehát nagytestű állatból származó) csontot nem találtunk, s még a szarvascsontok között is egyetlen egy ilyen akadt, a többi csont mind darabokra volt törve, a velő kiszedése céljából. Teljes csontokat még a kis állatok (juh, kecske, sertés, őz) csontjai között is ritkán találunk, ezek is darabokra törtek. (Ez mellékesen az anatómiai ismeretek hiányára is vall a lakosság körében, miután az állat feldarabolását nem az izületeknél végezték.) A vadkanok mandibuláit is széttörték, hogy az agyarakat kiszedhesék, melyeket lehasítva és csiszolva díszként, vagy törzsi jelvényként hordtak.⁹ A csontok között igen sok darabon lehet látni faragási és csiszolási nyomokat: az eszközkészítésnél félbemaradt darabok. A széttört koponyákkal és végtagsontokkal szemben — a zoológus nagy öröme és hasznára — igen épek a szarvcsapok. Ezek a csontokhoz képest viszonylag igen nagy számban kerültek elő a lelőhelyeken. Talán az összes hazai régészeti lelőhely közül Zengővárkony és Pécsvárad áll e téren a legjobban (ami természetesen annak is tulajdonítható, hogy az ásatások első időszakában a csontanyagok válogatva kerültek begyűjtésre). A szarvcsapok ép voltak oka az, hogy ezeket a fejéssel együtt levágták a koponyáról, mikor a koponyaüreget az agyvelő kiszedése céljából megnyitották. Miután viszont ezeket nem főzhatték meg, egyrészüket eldobták, elképzelhető azonban trófeaszzerű felhasználásuk is, amire az egyik szarvcsapba fúrt lyuk utal.

A csontok tehát kevés kivétellel, mind fel vannak törve, ettől eltekintve azonban jómegtartásúak: kemények, felületük síma, nem porlik (jó talajviszonyok), rajtuk kevés korabeli sérülés vagy ebek rágásának nyoma látható.

⁷ *Dombay J.*: A zengővárkonyi őskori telep és temető — The prehistoric settlement and cemetery at Zengővárkony. Arch. Hung. 23. Budapest, 1939; Die Siedlung und das Gräberfeld von Zengővárkony. Beiträge zur Kultur des Aeneolithikums in Ungarn. Arch. Hung. 37. Budapest, 1960.

⁸ *S. Bökönyi*: Op. cit. p. 57 skk.

⁹ *Dombay J.*: Op. cit. p.

A csontok meghatározásánál különleges problémáink három irányban merültek fel: 1. a háziállatok és vad őseik csontjainak elkülönítése, 2. az őstulokcsontok pontos meghatározása és a bölénycsontoktól való elkülönítése, 3. a juh- és kecskecsontok szétválasztása.

Az első kérdés a szarvasmarha és sertés csontjainak esetében merült fel, ezek voltak tudniillik azok az állatfajok, melyeknek vad ősei, az őstulok és a vaddisznó háziásított formájuk mellett vadon is előfordultak a két lelőhely faunájában. Itt az elkülönítés nagyságrendi alapon történt, miután a domesztikáció kezdeti fokán erős nagyságcsökkenés áll be, a háziállatok csontjai tehát lényegesen kisebbek vad őseik csontjainál. A kérdés azonban nem mindig volt ilyen egyszerű. Miután nagysághatárok gyakran egybefolytak, ami a lelőhelyen végbement domesztikációnak és a házi és vad formák közti keresztezésnek tudható be. Ilyenkor a csontok súlyát, falának vastagságát, izomtapadási felületeinek fejlettségét stb. is tekintetbe kellett vennünk, hogy egy-egy csontról eldöntsük: vajon házi vagy vadállatból származott-e. Ilyen nehézségek akadtak például az őstuloktehének és házimarha bikák csontjainak szétválasztásánál, ahol ti. gyakran még a szarvállás is azonos, miután itt egészen primitív háziállatok szerepelnek, de a végtagcsontokon sincsenek erős eltérések, tekintve, hogy primitív állattartás fokán a házi- és vadállatok életkörülményei gyakran nagyon hasonlóak.

Annak eldöntésénél, hogy az itt előkerült vad Bovida-csontok őstulokból vagy bölényből származnak-e, elsősorban Schertz,¹⁰ Lehmann¹¹ és Bibikova¹² munkáira támaszkodhatunk. Úgy látjuk, hogy a legbiztosabb elkülönítés — eltekintve a koponyától és a szarvcsaptól — az astragalus és a metapodiumok alakja alapján lehetséges, mit a metapodiumokra vonatkozóan különböző európai gyűjtemények száznál több bölénycsontvázán magunk is ellenőriztünk.

¹⁰ E. Schertz: Zur Unterscheidung von Bison priscus Boj. und Bos primigenius Boj. an Metapodien und Astragalus. Senckenbergiana. 18 (1936). p. 37—71.

¹¹ U. v. Lehmann: Der Ur im Diluvium Deutschlands und seine Verbreitung. Neu. Jahrb. f. Miner., Geol. u. Palaeont. Abt. B. 90 (1949). p. 171 skk.

¹² V. I. Bibikova: O nekotoryh otlicsitynyh cser-tah v kosztjah konecsnosztej zubra i tura — Some distinguishing features in the bones of the genera Bison and Bos. Bjuil. Moszkovszk. Ocs. iszpytatel. prirod. otd. biol. LXIII. (1958) p. 23—35.

A fenti elkülönítési módszerek alapján a két lelőhelyről csak őstulokcsontokat tudtunk kimutatni, a bölény csontjai — mint általában a hasonlókorú közép-, dél- és nyugat-európai lelőhelyeken — hiányzanak.

A harmadik és egyben legnehezebb problémánk a lelőhelyek csontjainak meghatározásánál a juh-kecskecsontok elkülönítése volt. E rendszertanilag igen közel álló két faj csontjai ugyanis rendkívül hasonlóak. Elkülönítésükkel számos szerző foglalkozott, akik közül itt azokra, akik csak egy-két csont különbségeit illetően folytattak vizsgálatokat, nem térünk ki, meg kell azonban említenünk Cornevin és Lesbre¹³, Bützler¹⁴ és Gromova¹⁵ nevét, mint olyanokét, akik az egész csontvázra vonatkozóan végeztek megfigyeléseket s lényegében véve a váz minden egyes csontjára vonatkozóan igyekeztek különbségeket megállapítani a két fajt illetően. Sajnálattal kell azonban megállapítanunk, hogy munkájuk nem járt olyan eredménnyel, mint azt maguk a szerzők vélték s ezek a különbségek a legtöbb csonton csak látszólagosak, a határok az egyedi variáció óriási volta miatt összefolynak, s mindezek miatt magunk — s úgy látjuk, hogy velünk együtt a szakterület legtöbb zoológusa — a koponyán, szarvascsapon kívül csak a metapodiumok és esetleg a radius esetében tartjuk biztosnak a két faj elkülönítését. Egyes korábbi munkáinkban még magunk is azon a véleményen voltunk, hogy a juh- és kecske legtöbb csontja elkülöníthető, újabban azonban, nagy anyag átnézése után a fenti megállapításra kellett, hogy jussunk, s e lelőhely anyagát is e szempontok szerint dolgoztuk fel.

Munkánk leíró részében a két lelőhely csontanyagát lelőhelyegységek szerint ismertettük. A kormeghatározásnál fiatal (juvenilis) állatból származónak vesszük azt a csontot, mely anyagában erősen porozus, epiphysis-diaphysis határai még egyáltalán nem csontosodtak el, és messze van a faj és fajta kifejlett egyedeire jellemző testnagyság elérésétől. Nem teljesen kifejlettnek (subadultus) számít annak az állatnak a

¹³ Ch. Cornevin—F. Lesbre: Caracteres ostéologiques différentiels de la chèvre et du mouton. Bull. de la Soc. Anthrop. de Lyon. 10 (1891) p. 47—72.

¹⁴ C. Bützler: Beiträge zur vergleichenden Osteologie des Schafes und der Zeige. Diss. Leipzig. 1896.

¹⁵ V. I. Gromova: Oszteologicseszkie otlicsia rodov Capra (kozly) i Ovis (barany). Trud. komm. po izucs. csetvert. perioda. X. Moszkva, 1953.

csontja, ahol az epiphysis-diaphysishatár elcsontosodása még nem fejeződött be teljesen, de a faj vagy fajta kifejlett egyedeinek nagyságát már nagyjából eléri. Kifejlett (adultus) állat csontjain az epiphysis-diaphysishatár elcsontosodott, a csont a fajra és fajtára jellemző nagyságot elérte, az érett (maturus) és öreg (senilis) állatok csontjainál viszont már érési és öregedési jelenségek (az

izomlécek élesebb volta, csontkinövések, zománc- és dentinhiányok) is megfigyelhetők.

A mérettáblázatokban a méreteket általában a *Duerst* által megadott elvek¹⁶ szerint vettük fel és fajok szerint csoportosítottuk, rendszertani sorrendben előbb a háziállatok majd a vadállatok méreteit. A táblázatokban az egyes csontok a lelőhelyegységeknél megadott leltári szám alatt találhatók.

II. Zengővárkony

3025, 3114/1 és 1305 hrsz. földön vont kutatóárkokból. Lelt. sz.: 6/4—1934.

Kecske — *Capra hircus* L.

Baloldali szarvcsap. Hegye letört. Kifejlett, valószínűleg nőstény állatból származik.

A szarvcsap hosszú, lapos. Keresztmetszete egyik oldalán erősebben, másikon gyengébben lapított ovális. Fala vékony, sima. Elei tompák, különösen caudalisan, azonban a hegy felé haladva mindkettő egyre élesebbé válik. Egész lefutásában egy síkban halad, csavarodásra nem hajlamos, szabványalakú. Mindezek a tulajdonságai az ún. aegagrus-típusba sorolják.

Gimszarvas — *Cervus elaphus* L.

Agancsdarab. Valószínűleg kifejlett állatból.

Kutatóárkokból. Lelt. sz.: 14/1—1936.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Baloldali metatarsus proximalis fele. Diaphysise lecsiszolt. Kifejlett állatból.

Őstulok — *Bos primigenius* Boj.

Baloldali maxillarészlet a P_2 — M_1 -gyel, alsó molaris fog (sérült), epistropheusrészlet, jobboldali humerus distalis fele (distalis epiphysise sérült) és jobboldali tibia proximalis epiphysise.

Az első négy csont kifejlett, az ötödik pedig nem egészen kifejlett (subadultus) állatból származik.

Gimszarvas — *Cervus elaphus* L.

Nyolc agancsdarab (több állatból).

Az agancsdarabok közül az egyik egy rózsató, melyen a rózsa körmérete 246 mm, legnagyobb átmérője 83, legkisebb pedig 72 mm, tehát igen erős agancs darabja.

57. sir. Lelt. sz.: 17/55—1937.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Jobboldali ulna. Mindkét vége levált, ami fiatal állatból való származására utal.

Kutatóárkokból, szórvány. Lelt. sz.: 17/123—1937.

Juh — *Ovis aries* L.

Jobboldali szarvcsap. Hegye letört. Kifejlett állatból származik.

Rövid, vastag szarvcsap. Keresztmetszete a tövénél kevésbé, majd a hegy felé haladva erősebben lapított ovális. Medialis felülete laposabb a lateralisnál. Tövénél csaknem egyenesen felfelé irányul, majd kissé hátrahajlik, oldalra azonban csak alig észrevehetően kanyarodik. Egészében a kecskeszarvcsapokra emlékeztet, melyektől csak jóval rövidebb volta és tövének kifejezett háromélősége különbözteti meg.

Gimszarvas — *Cervus elaphus* L.

Agancsdarab. Valószínűleg kifejlett állatból.

Őz — *Capreolus capreolus* L.

Agancsdarab. Valószínűleg szintén kifejlett állatból.

Kutatóárkokból, szórvány. Lelt. sz.: 17/138—1937.

Őstulok — *Bos primigenius* Boj.

Szarvcsapdarab a koponyatető és a nyakszirtecsont egyrészével (IX. t. 1.) és két további szarvcsapdarab. Valószínűleg összetartoznak, s kifejlett őstulokbikából származnak.

Az első szarvcsapdarab hatalmas, előre- és lefeléhajló szarvcsapból való. Töve lapított, ami javakorbéli állatra vall, a rajta lévő

¹⁶ U. J. Duerst: Vergleichende Untersuchungsmethoden am Skelett bei Säugern. O. Abderhalden: Handbuch der biologischen Arbeitsmethoden, Abt. VII. 2. Berlin—Wien, 1926. p. 125—530.

csontgyöngykoszorú viszont a bikákra jellemző.

92. sir. Lelt. sz.: 1/39 1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Két összetartozó mandibulatestrészlet. Nem teljesen kifejlett emséből származnak.

99. sir. Lelt. sz.: 1/52—1938.

Mezei nyúl — Lepus europaeus Pall.

Jobboldali scapula angulus articularisa, jobboldali humerus distalis fele, jobboldali radius proximalis fele és jobboldali ulna proximalis fele. A tuber olecrani levált.

Mind a négy csont összetartozik és egy nem teljesen kifejlett állatból származik.

113. sir. Lelt. sz.: 1/87—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Négy összetartozó mandibulatestrészlet. Kifejlett állatból származnak.

114. sir. Lelt. sz.: 1/99—1938.

*Juh — Ovis aries L. v. kecske —
Capra hircus L.*

Két jobboldali scapuladarab, jobboldali humerus és os phalangis III. Összetartoznak és fejlett állatból származnak.

114. sir. Lelt. sz.: 1/102—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Három összetartozó mandibuladarab. Kifejlett állatból származnak.

114. sir. Lelt. sz.: 1/104—1938.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula oralis része. Kifejlett, igen erőteljes kanból való. Agyarfoga három oldalának szélessége 31, 23, ill. 16 mm.

117. sir. Lelt. sz.: 1/111—1938.

Őz — Capreolus capreolus L.

Baloldali scapularészlet, baloldali humerus distalis fele, baloldali radius proximalis fele és baloldali ulnadarab. Összetartoznak, s fiatal állatból származnak.

118. sir. Lelt. sz.: 1/113—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Mandibula M₂-től oralisan eső része. Kb. 15 hónapos emséből származik.

119. sir. Lelt. sz.: 1/114—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Mandibula P₄-től oralisan eső része. Erősen rongált. Nem teljesen kifejlett állatból, valószínűleg kanból származik.

128. sir. Lelt.: 1/132—1938.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab (IX. t. 6.) kifejlett tehénből származik.

Középhosszú, eléggé vékony, lapos szarvcsap proximalis fele. Kevésbé hajlott.

137. sir. Lelt. sz.: 1/158—1938.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Kilenc bordadarab, két bordából. Nagytű szarvasmarhából valók.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali scapula öt darabja, baloldali scapula angulus articularisa, két baloldali humerusdarab, jobboldali radius, baloldali radius, baloldali radius proximalis fele, baloldali ulna proximalis fele, bal- és jobboldali ulnadarab, humerusdarab és femurdarab, két os phalangis I. és II. A két radius distalis epiphysise és a baloldali ulnafél tuber olecraniaja levált.

A fenti 22 darab csont három elülső, két hátulsó lábból és egy lábvégből származik, melyek közül az egyik elülső láb egy kifejlett állatból, a többi végtag pedig egy fiatal állatból származik. Az első állat esetében egy elülső sonka, a másik esetében pedig két-két elülső és hátulsó sonka, esetleg egy teljes állat (melynek nem minden csontja került begyűjtésre) sírbahelyezéséről lehet szó.

Lelt.: sz.: 3/18—1938.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancs töve. Kifejlett állatból való. Rózsakörmérete kb. 260 mm, legnagyobb átmérője 85, legkisebb átmérője 80 mm, tehát igen erős agancs darabja.

155. sir. Lelt. sz.: 11/3—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali scapula három darabja, baloldali humerus, baloldali radius, baloldali ulna és két medencedarab. A radius distalis epiphysise levált, az ulna pedig két darabra tört, s distalis epiphysise szintén levált.

A csontok összetartoznak, s egy nem teljesen kifejlett sertésből valók.

158. sír. Lelt. sz.: 11/9—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali scapula angulus articularisa, jobboldali humerus, jobboldali radius és jobboldali ulna. (XII. t. 16.). A humerus proximalis epiphysise levált, distalis epiphysiséhez az ulna letört olecranonja hozzácementálódott, a radius distalis epiphysise levált, diaphysisének distalis vége pedig rachitisesen megduzzadt, az ulnáról az olecranon letört, a distalis epiphysis pedig levált.

A csontok összetartoznak, s egy nem teljesen kifejlett sertésből származnak.

180. sír. Lelt. sz.: 11/80—1938.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali scapula, humerus, radius és ulna proximalis fele. A lapocka angulus cranialis és caudalis letört, a humerus proximalis epiphysise levált, a radius distalis fele rachitisesen duzzadt és deformált, az ulnáról pedig a tuber olecrani levált.

A négy csont összetartozik, s az előbbi sírokéihez hasonló korú sertésből származik.

Szörvány. Lelt. sz.: 11/234—1938.

Eb — Canis familiaris L.

Koponya. Megtartási állapota elég jó, csupán a két arcus zygomaticus és a baloldali os frontale egymászt tört le. Fogai jórésze hiányzik. Kifejlett állatból származik.

229. sír. Lelt. sz.: 5/11—1939.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali alsó szemfog (dens caninus) darabja. Nem teljesen kifejlett kanból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancshegy. Valószínűleg eszközként használták, mivel legvége csiszolt.

239. sír. Lelt. sz.: 5/51—1939.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali humerus. Mindkét epiphyse sérült, s a diaphysishez hiányosan csontosodott. Fiatal állatból származik.

Szörvány. Lelt. sz.: 5/192—1939.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali alsó agyarfog. Kifejlett kanból származik. Igen nagyméretű; háromszögű keresztmetszetének leghosszabb oldala medialisan helyezkedik el, majd nagyságra a caudalis, végül pedig a cranialis következik.

Szörvány. 5/194—1939.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali szarvcsap darabja. Kifejlett állatból származik.

Nagyságát illetően a lelőhely legkisebb tulokszarvcsapjai közé tartozik, s közeláll a primigenius-típusú házimarhák szarvcsapjaihoz, vastag fala, s a hozzátartozó koponyacsontok vaskosabb, durvább volta azonban félreérthetetlenül óstulokra vall. A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy óstuloktehén szarvcsapja.

II. szelvény. Lelt. sz.: 12/13—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Agykoponyarészlet a baloldali szarvcsappal, (IX. t. 7.) scapuladarab és jobboldali tibia distalis epiphysise. Az agykoponyarészlet kifejlett tehénből, a tibiavég nem teljesen kifejlett állatból származik, a scapuladarab kora pedig meghatározatlan.

Az agykoponyarészleten a fejél hullámos, a szarvcsap finom, rövid, vékony, hajlott. E jellemvonások a brachyceros-típusra utalnak.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali mandibularészlet a P₃—M₁-gyel (XII. t. 21.). Kb. 9 hónapos emséből származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Szarvcsapdarab, bordadarab és jobboldali radius proximalis fele.

A szarvcsapdarab a szarvcsap végéből való, s így nem mérhető, vastag fala és erős barázdáltsága azonban bikára vallanak. A radiusvég valószínűleg szintén bikából származik, mivel méretei a legnagyobbak közé tartoznak az irodalomban. E két csont különben kifejlett állatokból való, míg a bordadarab kora ismeretlen.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Koponyarészlet, 14 agancsdarab (X. t. 1, 2, 4, 5, 6, 8), jobboldali mandibularészlet a M_2 - M_3 -mal, jobboldali humerus distalis epiphysise, baloldali radius diaphysisének részlete, baloldali metatarsus (XII. t. 13). A humerusvég sérült.

A koponyarészlet, a mandibularészlet és a humerusdarab kifejlett, a metatarsus nem teljes kifejlett, a radiusdarab fiatal állapotból való, míg az agancsdarabok korát nem lehet pontosan meghatározni.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali maxillarészlet a M_2 -, C -, P_2 - M_1 -gyel, két alsó metszőfog, jobboldali scapula angulus articularisa. A maxillarészlet, a két metszőfog és a scapularészlet kifejlett, a mandibularészlet pedig mintegy 9 hónapos állatból való. A maxillarészlet nagy méretei kanra engednek következtetni.

II. szelvény. Lelt. sz.: 12/14—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Koponyarészlet (VIII. t. , X. t. 9.), mely lényegében a homlok aboralis részéből, a fejtől, a tarkó egyrészéből és a két szarvcsapból áll. A jobboldali szarvcsap hegye letört.

A koponyarészlet kifejlett állatból való, varratai ugyanis teljesen elcsontosodtak. A fejél keskeny, közepén széles dudor van. A tarkótájéék keskeny, az os occipitale kis háromszög alakjában túlnyúlik a fejélen és a homlokra is ráterjed. A fejél közepén lévő kidudorodás nem teljesen azonos a brachycerostípusnál megszokott kiemelkedéssel, koponyarészletünk fejélen ugyanis a megszokott középső bemélyedés hiányzik. A szarvcsapok szintén nem követik a brachycerosoknál megszokott szabályt: ezek ugyanis hosszúak, tövüknél oldalt, majd hátra, végül pedig előre és felfelé irányulnak. De a fentiek kivül a szarvcsapok a brachycerosoknál megszokotthoz képest vastagok is. Keresztmetszetük tövüknél ovális, mely tovább haladva egyre inkább megközelíti a köralakot. Faluk vékony, felületük finoman barázdált. Fesztávolság kb. 540 mm.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Koponyarészlet (1. kép), mely a homlok-, tarkó- és koponyaalapi tájékból áll, a két szarvcsappal. A jobb szarvcsap a szarvtővel teljes egészében letört, ugyancsak letört a

bal szarvcsap jórésze is. A baloldali os frontale közepén kissé ferde irányú, 30 mm hosszú, 5 mm széles és kb. 3 mm mély, ütés okozta folytonosságihiány van, mely azonban a csonton nem hatol át. Ettől oralisan, kb. a két orbita magasságában viszont már egy kb. ökölnyi, a homlokcsonton áthatoló folytonosságihiány van. Mindkét fenti sérülés az állat leölésével lehet kapcsolatos, azonban egyik sem lehetett haláltokozó, mivel az agyüreg nem sérült meg. A két ütés mindenestre elkábíthatta az állatot, melyet aztán valamilyen más módon (valószínűleg szűgyszúrással) ölhettek meg.

A koponyarészlet fiatal állatból származik, varratai ugyanis még csak egészen kis fokban csontosodtak el. (A képen pl. jól látható, hogy a mediánvarrat csaknem teljesen nyitott.) A homlok egyenetlen, a fejél középső része alatt és az orbiták felett kissé kidomborodik, közepe viszont behorpadt. A fejnél csaknem olyan hullámos, mint azt a brachyceros-házimarhákánál megszoktuk, viszont eléggé széles. Ugyancsak széles a nyakszirti tájék is, s az os occipitale kis háromszög alakjában túlterjed a fejélnél. A szarvcsapok nem túlvastagok, s finomabb falúak és a csontgyöngykoszorú hiánya őstuloktehénre mutat. Keresztmetszete ovális, lefutásában először oldalt, majd ívben előre- és lefelé irányul. Meglévő darabjáról ítélve nem lehet túlságosan hosszú.

A fenti leírásból láthatjuk, hogy ez a koponyarészlet több jellemvonásában eltér a megszokott Bos primigenius koponyáktól. Mindenekelőtt — méretei alapján — az őstulok variációs szélességének a szélén fekszik. Ezt azonban kiegyenlíti az, hogy még így is nagyobb, mint az őskori házimarhák, másrészt pedig — lévén még növekedésben lévő állat koponyája — az állat életbemaradása esetén nagyobb méreteket ért volna el, harmadrészt pedig minden valószínűség szerint őstuloktehéné, márpedig az őstuloktehének jóval kisebbek az őstulokbikáknál. A legfeltűnőbb eltérések azonban alakbeliek: míg a típusos őstulokkoponyákon a fejél egyenes, e koponyán hullámos, a Bos primigenius koponyákon megszokott sima, lapos homlok helyett e koponyán egyenetlen homlok figyelhető meg, s a homlok legszélesebb része, mely a típusos őstulokkoponyákon a két szarvcsap közt van, itt az orbiták közt található. Mindezek alapján e koponya sok problémát vet fel, melyeket a kiértékelő részben fogunk tárgyalni.

III. szelvény. Lelt. sz.: 12/38—1941.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab.

Óz — *Capreolus capreolus L.*

Agancsdarab.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Felső agyarfog. Kifejlett kanból származik.

Hal — Piscis sp.

Csigolyadarab.

III. szelvény. A szelvényben talált tüzelőhely első hamúréteg alól. Lelt. sz.: 12/44—1941.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Metatarsus distalis epiphysisének részlete. Kifejlett állatból.

Lelt. sz.: 1/37—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Két alsó molaris fog és egy humerusdarab. A két fog összetartozik. A humerusdarabon égésnyomok vannak. Mindhárom csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 1. szelvény, V. gödör felső rétege.

Lelt. sz.: 1/37—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptöredék, jobboldali mandibularészlet a M_3 -mal, alsó molaris fog, baloldali radius distalis epiphysise és baloldali calcaneus. A szarvcsaptöredék korát nem lehet meghatározni, a többi csont kifejlett állatból származik.

Juh — Ovis aries L.

Baloldali szarvcsap darabja. Kifejlett állatból.

Háromélű, spirálisan kifelé csavarodó szarvcsap részlete. Három éle közül a lateralis egészen tompa, a két másik élesebb. Három lapja közül a medialis alig, a másik kettő pedig erősen domborodó.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab (XI. t. 15), agancsdarab (XI. t. 16) és jobboldali humerus distalis epiphysise.

A humerusdarab kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 1. szelvény, 5. gödör alapján. Lelt. sz.: 1/55—1947.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab (XI. t. 17) és alsó molaris fog. Az agancsdarab égett. A fog kifejlett állatból származik.

Óz — *Capreolus capreolus L.*

Alsó molaris fog. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 7. gödör. Lelt. sz.: 1/60—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Alsó molaris fog és baloldali metacarpus proximalis epiphysise. Mindkettő kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali maxillarészlet a P_4 — M_3 -mal. Kifejlett állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali radius distalis epiphysise. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab, felső molaris fog, jobboldali mandibularészlet a P_1 -, P_2 -vel jobboldali radius distalis epiphysise és baloldali metacarpus distalis epiphysise. Az agancsdarabok összetartoznak.

A mandibularészlet fiatal, a molaris fog és a végtagsontok kifejlett állatból valók.

I. négyszög, 2. szelvény. Felső réteg, 45 cm mélységig. Lelt. sz.: 1/115—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Hátszigolyadarab, bordadarab, jobboldali scapula distalis fele, jobboldali scapuladarab, jobboldali humerus distalis epiphysise, humerusdarab, radiusdarab, ulnadarab, baloldali metacarpus distalis fele, baloldali astragalus, jobboldali astragalusdarab, jobboldali metatarsus, jobboldali metatarsus proximalis fele, baloldali metatarsus distalis fele és os phalangis II.

A metatarsus proximalis epiphysise sérült, distalis epiphysise levált, a distalis metatarsusfél epiphysise sérült. A hátszigolya-, borda- és ulnadarab kora meg nem határozható.

ható, a metatarsus nem teljesen kifejlett állatból, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scorfa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a P_3 — M_3 -mal (V. t. 6) és jobboldali tibia distalis fele. A mandibularészlet öreg állatból való (a fogai erősen lekoptak, koronájuk töredezett, a rágólapokon zománchiányok láthatók), a tibiadarab pedig kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Hátcsigolya, ágyékcsigolyadarab és jobboldali humerus distalis epiphysise. A hátcsigolya sérült, tövisnyulványa letört. Valamennyi csont kifejlett állatból származik, s közülük a humerusvég igen erős egyedből való.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab és medencerészlet. Utóbbi kifejlett állaté.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Metapodium. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 2. szelvény. Az 1. szelvény IV.—V. gödrének a 2. szelvénybe eső része, felső, sötét rétegből.

Lelt. sz.: 1/131—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Három felső molaris fog, alsó molaris fog darabja, jobboldali radius proximalis epiphysise, jobboldali radius distalis fele, radiusdarab, baloldali metacarpus distalis epiphysise, metacarpusdarab, baloldali astragalus, baloldali calcaneusdarab, három tarsuscsont, jobboldali metatarsus distalis fele, jobboldali metatarsus distalis epiphysise, metatarsusdarab és két os phalangis I. A proximalis radiusvég, a distalis metacarpusvég és az egyik ujjcsont sérült, a distalis metatarsusvég pedig két darabba tört.

Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Felső M_2 , baloldali scapula distalis fele és jobboldali tibia distalis fele. A scapuladarab facies articularisa sérült. Mindhárom csont kifejlett állatból való.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali ramus mandibulae darabja, baloldali astragalus és os phalangis II. Az ujjcsont distalis epiphysise lemetszve. Mindhárom csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab, baloldali mandibularészlet a M_1 — M_3 -mal, baloldali mandibularészlet a M_3 -mal, alsó molaris fog, jobboldali metacarpus distalis fele és os phalangis I. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 2. szelvény. Az 1. szelvény IV.—V. gödrének a 2. szelvénybe eső része. Alsó, tömör, barna tónusu réteg.

Lelt. sz.: 1/152—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali mandibulatestrészlet, molaris fog, jobboldali scapula angulus articularisa, jobboldali radiusdarab, baloldali femur distalis epiphysise, baloldali tibia distalis epiphysise, baloldali astragalus és os phalangis II. A scapuladarab facies articularisa sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Koponyatetőrészlet, jobboldali mandibularészlet a M_2 -vel, alsó metszőfog töredéke, alsó molaris fog, scapuladarab, radius proximalis epiphysisének részlete és baloldali mandibularészlet a P_3 — M_3 -mal. A koponyatetőrészlet, a második mandibuladarab, a molaris és a metszőfog kifejlett, a radiusdarab igen fiatal, az első mandibuladarab pedig kb. 14 hónapos sertésből származik. A koponyarészlet és az első mandibularészlet emséből való.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Alsó molaris fog, scapuladarab, ulnadarab és medencedarab. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab jobboldali metacarpus distalis fele és os phalangis I. Kifejlett állatból.

Őz — Capreolus capreolus L.

Alsó molaris fog. Kifejlett állatból.

Közelebbről meg nem határozható
kis kérődző

Jobboldali tibia darabja. Kora meg nem határozható.

I. négyszög, 2. szelvény, Az 1. szelvény IV—V. gödrének a 2. szelvénybe eső része. Alsó, tömör, barna tónusú réteg.

Lelt. sz.: 1/161.a—1947.

Őstulok — *Bos primigenius* Boj.

Baloldali szarvcsap (VII. t. 3.) Sérült.

Hosszú, hajlott, vaskos szarvcsap. Keresztmetszete a tövénél ovális; tövén kifejezett csontgyöngykoszorú látható. Fala vastkos, külső felületén a tövénél igen mély, később egyre sekélyebbé váló barázdái vannak. Kiindulásánál először oldalt és kissé felfelé irányul, majd pedig széles ívben előre és lefelé kanyarodik, hegye pedig befelé mutat. A hozzátartozó rövid fejedarab egyenes fejelre enged következtetni.

Tövénél ovális keresztmetszete öregedő állatra, nagy méretei és a tövén lévő kifejezett csontgyöngykoszorú pedig bikára utalnak.

I. négyszög, 2. szelvény, 1. gödör.

Lelt. sz.: 1/162—1947.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Agykopolyadarab és jobboldali femur distalis epiphysise. Utóbbi sérült. Mindkettő kifejezett állatból való.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Mandibula a jobboldali praemolaris fogsorral (XI. t. 2) és két metszőfog. A mandibuláról a baloldali corpus mandibulae letört. A mandibularészlet kifejezett emséből, a fogak pedig szintén kifejezett, meg nem határozható nemű sertésből származnak.

Őz — *Capreolus capreolus* L.

Két agancsdarab a rózsával és egy metszőfog.

Az egyik rózsa átmérője 45 ill. 38 mm, ami erős agancsra mutat. (A másik rózsa sérült.) Mindhárom csont kifejezett állatból származik.

Vaddisznó — *Sus scrofa fer.* I.

Két mandibula pars incisívája (XI. t. 1, 3). Mindkettő kifejezett kanból származik.

I. négyszög, 2. szelvény, 3. gödör.

Lelt. sz.: 1/172—1947.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Baloldali szarvcsapdarab (XI. t. 26), felső molaris fog, jobboldali scapula distalis fele, jobboldali humerus distalis epiphysise, jobboldali metacarpus proximalis epiphysise és jobboldali astragalus. A humerusvég sérült.

A szarvcsap nem teljesen kifejezett, a többi csont kifejezett állatból származik.

A szarvcsapdarab rövid, vékony szarvcsap részlete.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Jobboldali mandibulatestrészlet a P₄-gyel. Kb. 9 hónapos állatból.

Őstulok — *Bos primigenius* Boj.

Jobboldali radius distalis epiphysise és metacarpus distalis epiphysise részlete. Mindkét csont kifejezett állatból származik.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

Két agancsdarab.

I. négyszög, 2. szelvény, 5. gödör.

Lelt. sz.: 1/185—1947.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Baloldali humerus distalis epiphysise. Sérült. Kifejezett állatból.

Őstulok — *Bos primigenius* Boj.

Agykopolyadarab, felső molaris fog, humerusdarab, baloldali tibia distalis epiphysise és jobboldali calcaneus. A calcaneus sérült. Valamennyi csont kifejezett állatból származik.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

Baloldali humerus distalis epiphysise. Sérült. Kifejezett állatból.

Őz — *Capreolus capreolus* L.

Baloldali metacarpus. Proximalis epiphysise sérült, distalis epiphysise letört. Kifejezett állatból.

I. négyszög, 2. szelvény, 6. gödör.

Lelt. sz.: 1/190—1947.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

Jobboldali humerus distalis fele és medencedarab. Mindkettő kifejezett állatból való.

I. négyszög, 3. szelvény. Felső réteg, a gödrök szintjéig.

Lelt. sz.: 1/195—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsap darabja (XI. t. 24), szarvcsaptöredék, jobboldali mandibularészlet a P₂—M₂-vel (XI. t. 9), alsó praemolaris fog, epistropheusrészlet, scapuladarab, baloldali humerus distalis epiphysise, 2 humerusdarab, jobboldali radius distalis epiphysise, baloldali radiusdarab, baloldali metacarpus distalis fele, baloldali metacarpus distalis epiphysise, metacarpusdarab, medence-darab, jobboldali tibia distalis fele, jobboldali tibia distalis epiphysise, 2 baloldali astragalus, jobboldali metatarsus distalis fele, os phalangis I. és II.

A humerusvég, a radiusvég, a két tibia-vég, az astragalus és az első ujjcsont sérült.

Az első szarvcsapdarab, a mandibularészlet, a praemolaris fog, az epistropheusrészlet, a scapuladarab, a distalis humerusvég, a distalis radiusvég, a metacarpus-, medence-, tibia- és metatarsusdarabok, a két astragalus és az ujjcsontok kifejlett, a második szarvcsapdarab fiatal állatból származik, a többi csont korát nem lehet meghatározni.

Az első szarvcsapdarab rövid, vékony, hajlott szarvcsap részlete. Keresztmetszete nagyjából kör alakú, fala vékony, enyhén barázdált.

Kecske — Capra hircus L.

Jobboldali szarvcsap darabja.

Kifejlett állatból származik. Keresztmetszete lapított ovális. Két éle közül az elülső az élesebb. Fala vékony, enyhén barázdált. Egész lefutásában egy síkban halad, nem csavarodik, szablyaszerű. A fentiek alapján az aegagrus-típusba sorolható.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Koponyatetőrészlet, jobboldali mandibularészlet a M₁-gyel és alsó szemfog (dens caninus) darabja.

A koponyadarab nem teljesen kifejlett, a mandibuladarab mintegy 15 hónapos állatból, az agyartfog pedig kifejlett emséből származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Felső molaris fog, jobboldali humerus distalis epiphysisének részlete, radiusdarab, baloldali metacarpus proximalis fele, femur-

darab, metatarsusdarab és os phalangis I. A metacarpus proximalis felén öregkori csontkinövések vannak.

A metacarpusdarab öreg, a többi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab, baloldali calcaneus és os phalangis I. Kifejlett állatból.

Óz — Capreolus capreolus L.

Agancsdarab (XI. t. 18), agancsdarab, baloldali radius proximalis fele és jobboldali metatarsus distalis fele.

Valamennyi csont kifejlett állatból származik. Az egyik agancson jól látható a metszés nyoma, mellyel a koponyáról leválasztották.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Metapodium. Kifejlett állatból.

Hód — Castor fiber L.

Baloldali mandibulatest a teljes zápfog-sorral (V. t. 13). Kifejlett állatból.

I. négyszög, 3. szelvény, 2. gödör felső rétege.

Lelt. sz.: 1/221—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Két humerusdarab. Kifejlett állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Humerusdarab. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két baloldali humerus distalis epiphysise és egy ulnadarab. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 3. szelvény, 2. gödör. A két hamus réteg közül.

Lelt. sz.: 1/231—1947.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali tibia distalis fele. Kifejlett állatból.

Eb — Canis familiaris L.

Három végtagcsont.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Hátcsigolyadarab, 2 bordadarab, baloldali radius proximalis fele, carpuscsont és

baloldali metacarpus proximalis fele. A végtagcsontok kifejlett állatból valók, a csigolya- és bordadarabok korát nem lehet meghatározni.

I. négyszög, 3. szelvény, 2. gödör. Alsó hamuréteg alatt.

Lelt. sz.: 1/239—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptöredék, epistropheusdarab, radiusdarab, baloldali femurdarab, 2 jobboldali astragalus, baloldali metatarsus distalis fele, 2 matarsusdarab és os phalangis I.

A két metatarsusdarab korát nem lehetett meghatározni, atöbbsi csont pedig kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a P₂-vel, baloldali mandibuladarab és jobboldali humerus distalis fele. Utóbbin a distalis epiphysis sérült. Az első mandibularészlet fiatal, a második kb. 3 hónapos, a humerusdarab pedig nem teljesen kifejlett állatból származik.

Eb — Canis familiaris L.

Jobboldali mandibulafél a P₁—P₄-gyel, négy összetartozó ágyékcsigolya és két összetartozó medencerezlet. Az ágyékcsigolyák sérültek. Valamennyi csont nem teljesen kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Bordadarab és os phalangis I. az ujjcsont kifejlett állatból származik, a bordadarab korát nem lehet meghatározni.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Jobboldali radius distalis fele. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula oralis fele, alsó agyartfog darabja és jobboldali ulnadarab. Valószínűleg ugyanabból az állatból, kifejlett kanból.

Mezei nyúl — Lepus europaeus Pall.

Baloldali humerusdarab, baloldali ulnadarab és metapodiumdarab. Valószínűleg összetartoznak s kifejlett állatból származnak.

I. négyszög, 3. szelvény, 4—9. gödör.

Lelt. sz.: 1/252—1947.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali maxillarészlet a M₂—M₃-mal, jobboldali humerus distalis epiphysisének részlete, baloldali scapula distalis fele és jobboldali femur proximalis epiphysise. Utóbbi sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 3. szelvény, 10—11. gödör.

Lelt. sz.: 1/257—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptöredék. Az állat kora meghatározhatatlan.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

A sutura nasofrontalistól aboralisan eső koponyarészlet.

Varratai még nem csontosodtak el, tehát nem teljesen kifejlett állatból származik. Baloldali homlokcsontján a foramen supra orbitale fölött ütéstől származó behorpadás, mely az állat leölésével kapcsolatos. Homloka domború, könnycsontja hosszanti téglalapalakú.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két baloldali mandibularészlet a M₃-mal, bal- és jobboldali ramus mandibula-darab, valamint egy hátcsigolya. Utóbbiról a processus transversus és spinalis letört. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 3. szelvény, 12—13. gödör.

Lelt. sz.: 1/265—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Két hátcsigolyadarab, bordadarab, jobboldali scapula distalis fele, humerusdarab és két medencerezlet. A scapuladarab facies articularisa sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali femur distalis epiphysisének részlete. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali metacarpus proximalis fele. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 3. szelvény, 23. gödör.

Lelt. sz.: 1/272—1947.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Két humerus - és három tibiadarab. Koruk meghatározhatatlan.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Agykopolyadarab és calcaneusrészlet. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab, baloldali ramus mandibulae-részlet, baloldali radius distalis epiphysise, jobboldali metatarsusdarab, os phalangis I. és II.

Az agancsdarabok meg nem határozható korú, a többi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 4. szelvény. Felső réteg a gödrök nyílásáig.

Lelt. sz.: 1/287—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsaprészlet a fejél egy részével, jobboldali maxillarészlet a P_1 — P_2 -vel, jobboldali maxillarészlet a P_2 — M_3 -mal (XI. t. 10.), baloldali maxilla darabja, mandibulatest darabja, ramus mandibulae darabja, 2 alsó molaris fog, epistropheusdarab, két nyakcsigolya, ágyékcsigolyadarab, bal- és jobboldali humerus distalis epiphysise, két humerusdarab, baloldali radius proximalis fele, baloldali radius distalis epiphysise, baloldali ulna, két medencerészlet, két baloldali tibia proximalis epiphysise, tibia proximalis epiphysisének darabja, két baloldali tibia distalis epiphysise, két jobboldali astragalus, jobboldali calcaneus, metatarsusdarab, os phalangis I és II.

A csigolyák, a baloldali humerusdarab, a proximalis radiusfél sérült, az ulna distalis fele letört, a calcaneusról pedig a tuber calcanei levált. A ramus mandibulae darabja és a calcaneus nem teljesen kifejlett, a többi csont pedig kifejlett állatból származik. A szarvcsap vékony, elég rövid. Először oldalt, majd oldalt és előre irányul. A hozzátartozó fejél kissé domborodónak látszik.

Kecske — Capra hircus L.

Jobboldali szarvcsap darabja.

Fel- és hátrafelé irányuló, szabálytalan, óriási szarvcsapból származik. A szarvcsap minden valószínűség szerint egész lefutásában egy síkban haladt, csavarodásra hajlamot nem mutat. Igen erősen oldalt lapított ovális. Két lapja közül a belső kevésbé, külső erősebben domborodik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali maxillarészlet a M_2 -, M_3 -mal és baloldali mandibularészlet a M_1 — M_3 -mal. A maxillarészlet kifejlett, a mandibularészlet pedig körülbelül másfél éves állatból származik.

Eb — Canis familiaris L.

Koponya occipitalis része és két összetartozó maxillarészlet. Az első nem teljesen kifejlett, az utóbbiak pedig kifejlett állatból származnak.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali ramus mandibulae-részlet, két atlasdarab, baloldali scapula distalis fele, humerusdarab, baloldali tibia proximalis epiphysise, tibiadarab. A scapuladarab facies articularisa sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Három agancsdarab, mandibularészlet a M_1 -gyel, mandibularészlet a P_1 — P_3 -mal, jobboldali metacarpus distalis epiphysise, bal- és jobboldali astragalus és os phalangis I. A második mandibularészlet fiatal, az első nem teljesen kifejlett, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Agancsdarab és baloldali mandibularészlet a P_1 — M_2 -vel. Az agancsdarab kora meghatározhatatlan, a mandibularészlet pedig kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 4. szelvény, 1. gödör. Lelt. sz.: 1/312—1947.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali ulna darabja. Kora meghatározhatatlan.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Femurdarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 4. szelvény, 3. gödör. Lelt. sz.: 1/321—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsap a fejél és homlok egy részével, szarvcsaptörök, 6 molaris fog, bordadarab, humerusdarab, baloldali radius distalis epiphysise, baloldali metacarpus dis-

talis epiphysise, jobboldali astragalus és os phalangis I.

A szarvcsap két darabban van, oldalt-, fel- és előre irányul, igen vastag. Tővének keresztmetszete közeláll a körhöz. A hozzátartozó fejlé egyenes, a homlokrészlet pedig lapos. Az egész szarvcsap a magyaralföldi szarvasmarhák szarvcsapjára emlékeztet, s mint ilyen a primigenius-típusba tartozik. Hasonló nagy szarvcsapból származik a szarvcsaptöredék is. Különben a bordadarab korát nem lehet meghatározni, a többi csont kifejlett állatból származik.

Eb — Canis familiaris L.

Mandibulatest. Fogak nélkül. Minden valószínűség szerint kifejlett állatból származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Medencerészlet és jobboldali astragalus. Utóbbi sérült. Mindkettő kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali radius proximalis epiphysise, baloldali radius distalis epiphysise és os phalangis III. Utóbbi sérült. Mindhárom csont kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Jobboldali scapula distalis fele. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 4. szelvény, 3. gödör aljáról. Lelt. sz.: 1/331—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali felső molaris fog és femur proximalis epiphysisének részlete. Mindkettő kifejlett állatból.

I. négyszög, 4. szelvény, 10. gödör. Lelt. sz.: 1/343—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Agykoponyadarab és jobboldali radius distalis epiphysise. Mindkettő kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab (XI. t. 19.), baloldali mandibularészlet a P₂—M₃-mal (XI. t. 11.), jobboldali mandibularészlet a P₃—M₃-mal és medencerészlet. A két mandibularészlet össze-

tartozik. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 4. szelvény, 12. gödör. Lelt. sz.: 1/350—1947.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Metapodium. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 5. szelvény. Lelt. sz.: 1/352—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab a fejlé egy részével. (V. t. 26., 27.) baloldali szarvcsap a fejlé egy részével, baloldali szarvcsapdarab a koponyatető egy részével, jobboldali szarvcsapdarab, szarvcsaptöredék, baloldali metacarpus distalis fele, medencerészlet és jobboldali astragalus.

A metacarpusdarab distalis epiphysise sérült. Az első két szarvcsapdarab középvastag, hajlott szarvcsapokból származik, közülük az egyik fejlé közepén domborodó, a másiké valószínűleg szintén domborodó. A harmadik szarvcsapdarab rövid, vékony, és hajlott szarvcsapból való, ennek fejlé is domborodik a közepe felé. A negyedik szarvcsapdarab szintén rövid, vékony, hajlott szarvcsapból származik, ugyanígy az ötödik is.

Juh — Ovis aries L.

vagy kecske — *Capra hircus L.*

Szarvcsapdarab. A szarvcsap formája és az állat kora meghatározhatatlan.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Humerusdarab, jobboldali radius distalis fele, baloldali metacarpus distalis fele, olecranondarab, jobboldali femur proximalis epiphysise, baloldali astragalus. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab és baloldali metatarsus proximalis fele. Az agancsdarab kora meghatározhatatlan, a metatarsusdarab — melynek proximalis epiphysise sérült — kifejlett állatból való.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula oralis része. Kifejlett kanból származik.

I. négyszög, 6. szelvény. Felső réteg. Lelt. sz.: 1/373—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptöredék, baloldali maxillarészlet a P₂—M₂-vel, két agyko ponyadarab, nyakcsigolyadarab, jobboldali scapula distalis fele, ulnadarab, négy femurdarab, két jobboldali tibia distalis epiphysise, jobboldali astragalus, baloldali calcaneusdarab és jobboldali metatarsus proximalis fele. A scapularadarab facies articularisa és a metatarsusdarab proximalis epiphysise sérült. Az ulnadarab, a négy femurdarab és a calcaneusdarab korát nem lehet meghatározni, a többi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab (XI. t. 20.), baloldali scapula distalis fele, baloldali radius distalis fele és baloldali tibia distalis epiphysise. Utóbbi sérült. Az agancsdarabok kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 6. szelvény, 1. gödör. Lelt. sz.: 1/382—1947.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibulatestrészlet a M₂-, M₃-mal. Kb. 18 hónapos emséből származik.

I. négyszög, 6. szelvény, 10. gödör. Lelt. sz.: 1/369—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Medencerészlet, baloldali astragalus és os phalangis II. Valamennyi kifejlett állatból való.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab. Az egyik rózsató, melynek nagyobb átmérője 78 mm (a kisebb átmérő nem mérhető).

I. négyszög, 6. szelvény, 10. gödör. Lelt. sz.: 1/407—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Medencerészlet és jobboldali calcaneusdarab. Koruk meg nem határozható.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab, melyek közül az egyik igen erős rózsató. Átmérői: 97 és 83 mm; körmérete: kb. 285 mm.

I. négyszög, 6. szelvény, 12—14. gödör. Lelt. sz.: 1/412—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Scapuladarab, tibia proximalis epiphysisének darabja és os phalangis I. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Agyko ponyadarab és baloldali mandibularészlet a M₂ darabjával. A ko ponyarészlet kifejlett, a mandibularészlet pedig kb. 18 hónapos állatból származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Hátcsigolyadarab, jobboldali humerus proximalis epiphysise, ulnadarab és os phalangis I. A humerusdarab sérült.

I. négyszög, 6. szelvény, 16. gödör. Lelt. sz.: 1/418—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Mandibuladarab, baloldali radius distalis epiphysise, radius diaphysisének darabja, 2 olecranondarab, jobboldali metacarpus distalis fele, medencerészlet, baloldali astragalus és os phalangis I. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a M₂-, M₃-mal és mandibuladarab. Az első kb. 18 hónapos állatból, a második kora meghatározhatatlan.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Szarvcsaptöredék, agyko ponyadarab, baloldali mandibularészlet a M₃-mal, 2 metacarpusdarab, baloldali astragalus, és jobboldali metatarsus distalis epiphysise. Utóbbi sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

3 agancsdarab, atlas, jobboldali metacarpus distalis fele és os phalangis I. Az atlas sérült. Az agancsdarabok kora meg nem határozható, a többi csont kifejlett állatból származik.

Óz — Capreolus L.

Két agancsdarab. Koruk meg nem határozható.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali humerus distalis epiphysise. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 6. szelvény, 20. gödör. Lelt. sz.: 1/436—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali os temporale- és nyakcsigolyarészlet. Mindkettő kifejlett állatból.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a M_1 — M_3 -mal. Kb. 18 hónapos állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali scapula distalis fele, jobboldali humerus proximalis epiphysisének részlete, humerus-, medence- és femurdarab. Valamennyi kifejlett állatból. A scapula- és az első humerusdarab valószínűleg összetrtózik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab, jobboldali humerus distalis epiphysise és os phalangis I. Az agancsdarab korát nem lehet meghatározni, a többi csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 7. szelvény nyugati térfelén lévő gödrökből. Lelt. sz.: 1/443—1947.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancsdarab és baloldali radius distalis epiphysise. Utóbbi kifejlett állatból való.

I. négyszög, 8. szelvény. Nagy félköríves leásás. Lelt. sz.: 1/455—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Atlasrészlet, bordadarab, scapularészlet, baloldali metacarpus proximalis fele, medencerészlet, femurdarab és os phalangis I. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Nyakcsigolyarészlet, baloldali radius proximalis epiphysise és os phalangis I. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali radius distalis epiphysise és jobboldali metacarpus distalis fele. Kifejlett állatból.

Közelebből meg nem határozható kis kérődző

Femurdarab. Kora meg nem határozható.

I. négyszög, 9. szelvény. Felső, sötét réteg. Lelt. sz.: 1/466—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Két szarvacsapdarab, mandibuladarab, baloldali alsó molaris fog, epistropheusdarab, ágyékcsigolyadarab, baloldali humerus distalis epiphysise, 2 humerusdarab, 2 radiusdarab, jobboldali metacarpus distalis epiphysise, baloldali metatarsus proximalis epiphysise és öt — három bal- és két jobboldali — astragalus. A metatarsusvég és az astragalusok sérültek. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali tibia distalis epiphysise és os phalangis III. Mindkét csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

3 agancsdarab, jobboldali maxillarészlet a P_2 — M_1 -gyel, 2 felső molaris fog, jobboldali radius distalis fele és jobboldali metacarpus distalis epiphysise. Az agancsdarabok kora meghatározhatatlan, a maxillarészlet és az egyik molaris fog nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula oralis fele, a fogak nélkül. Igen nagy testű állat lehetett, szemfoga alveolusának méretei ugyanis 33, 27 ill., 18 mm.

I. négyszög, 9. szelvény nyugati harmadán lévő hamus réteg. Lelt. sz.: 1/478—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvacsap darabja, jobboldali maxillarészlet a P_1 — P_3 -mal, bal- és jobboldali ramus mandibulae-darab, 3 bordadarab, baloldali scapula distalis felé, baloldali scapula angulus articularisa, scapuladarab, bal- és jobboldali humerus distalis epiphysise, bal- és jobboldali radius proximalis epiphysise, baloldali femur distalis epiphysise, baloldali tibia distalis epiphysise, tibidadarab, astragalusdarab, jobboldali calcaneus, baloldali calcaneusrészlet, két tarsuscsont, bal- és jobboldali metacarpus distalis fele, és os phalangis I.

Az első scapuladarabon a spina scapulae letört, a másodikon a facies articularis sérült, az egyik proximalis radiusvég sérült, az első femurdarab proximalis epiphysiséről a trochanterek leváltak, diaphysisén csiszolási nyomok láthatók, a másik két femurvég és a distalis tibiavég sérült, a calcaneusról a tuber letört.

A két mandibuladarab kora meg nem határozható, a szarvcsapdarab, a maxillarészlet és az első femurdarab nem teljesen kifejlett, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

A szarvcsapdarab kis, vékony, hajlott szarvcsapból származik, e jellemvonásai alapján tehát a brachyceros-csoportba sorolható.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibulafél a P₃—M₁-gyel, (XI. t. 7.), baloldali mandibularészlet a M₁—, M₂-vel és alsó metszőfog. Az első mandibularészlet kb. 3 hónapos, a második kb. 1 éves, a metszőfog pedig nem teljesen kifejlett állatból származik.

Eb — Canis familiaris L.

Szemfog (dens caninus). Kifejlett állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Három hátszigolyadarab, olecranondarab, két medencerészlet, baloldali patella, baloldali astragalus és jobboldali calcaneus. A patella sérült, az astragaluson pedig csiszolási nyomai láthatók.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab (XI. t. 21., 22.), baloldali scapula distalis fele, jobboldali humerus distalis epiphysise és jobboldali calcaneus. Az agancsdarabok kora meg nem határozható, a többi csont kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Három agancsdarab és baloldali mandibularészlet a M₂—, M₃-mal; kifejlett állatból.

I. négyszög, 9. szelvény, nyugati harmadán a település padlószintje alatt az I. települési gödrök szájnnyílásáig.

Lelt. sz.: 1/496—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali mandibularészlet a M₂-vel, a baloldali metacarpus distalis epiphysise, fe-

murdarab és jobboldali tibia distalis epiphysise. A femurdarab kora meg nem határozható, a többi csont kifejlett állatból származik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali maxillarészlet a P₄-, M₁- és M₃-mal. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 9. szelvény. A szelvény középső és keleti harmadán, a gödrök szájnnyílása fölött. Lelt. sz.: 1/510—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptöredék, os occipitale részlete, baloldali mandibula processus coronoideusa, 2 metszőfog, jobboldali alsó praemolaris fog, 2 jobboldali alsó molaris fog, ágykcsigolyadarab, bordadarab, humerusdarab, jobboldali metacarpus distalis fele, 2 medencedarab, caput femoris, baloldali femur distalis fele, 2 tibiadarab, bal- és jobboldali astragalus, bal- és jobboldali calcaneus, baloldali os centrotarsale és metatarsusdarab.

A zápfogak, a caput femoris, az astragalusok és a calcaneusok sérültek. Az astragalusok hozzátartoznak a megfelelő oldali calcaneushoz. Az egyik metszőfog fiatal, a másik és az előzápfog nem teljesen kifejlett, a többi csont — a mandibula-, borda- és medencedarabok kivételével, melyek kora meghatározhatatlan — kifejlett állatból származik. A szarvcsaptöredék, mely rövid, vékony, hajlott szarvcsapbólvaló, minden valószínűség szerint tehéné.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali maxillarészlet a P₄-, M₁-gyel, baloldali mandibularészlet a P₃-mal, mandibulatöredék, 2 alsó agyartfog, alsó baloldali metszőfog és medencerészlet.

A maxillarészlet, az első mandibularészlet és az egyik agyartfog nem teljesen kifejlett, a másik mandibularészlet, a metszőfog és a medencerészlet kifejlett, a másik agyartfog pedig öreg állaté. Egyébként az agyartfogak és a második mandibuladarab emséből származnak.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali mandibularészlet a M₃ darabjával, jobboldali patella, metatarsusdarab és os phalangis I. Utóbbi distalis epiphysise sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

3 agancsdarab, baloldali felső molaris fog, baloldali radius proximalis epiphysise, jobb- oldali metacarpus distalis epiphysise, baloldali astragalus, jobboldali calcaneus, 2—2 os phalangis I. és II. Az astragalus, a calcaneus, valamint az egyik os phalangis I. distalis epiphysise sérült. Az ujjcsontok összetartoznak. Az agancsdarabok kora meg nem határozható, a többi csont kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Agancsdarab, jobboldali mandibularészlet a P_3 — M_3 -mal, valamint baloldali alsó molaris fog. Mindhárom kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali mandibularészlet a P_3 -mal és ulnadarab. Az első kifejlett, a második nem teljesen kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 9. szelvény, 3. gödör. Lelt. sz.: 1/523—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali ulnadarab és os phalangis II. Mindkettő kifejlett állatból való.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali humerusdarab. Egészen fiatal állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj

Baloldali calcaneus. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Két agancsdarab, jobboldali radius darabja, jobboldali calcaneus és metatarsusdarab. Az agancsdarabok és a metatarsusdarab kora meghatározhatatlan, a másik két csont kifejlett állatból származik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Alsó metszőfog darabja. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 9. szelvény, 4. gödör. Lelt. sz.: 1/525—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab a fejjel egyrészével, mandibuladarab, alsó molaris fog, 2 ágyékcsigolyadarab, bal- és jobboldali scapula distalis fele, baloldali metacarpus dis-

talis fele, medencedarab, caput femoris és calcaneusdarab. A két scapula facies articularisa és a caput femoris sérült. A fog nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból való.

A szarvcsap tövének oldalt irányul, majd széles ívben előre és lefelé hajlik. Különben eléggé vékony, rövid és feltűnően lapos. A megszőkott brachyceros-típusú szarvcsapoknál valamivel vastagabb. A hozzátartozó fejélrészlet közepén domborodó.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali radius proximalis epiphysise, baloldali olecranondarab, jobboldali patella, baloldali tibia distalis epiphysise és os phalangos I. Valamennyi csont kifejlett állatból származik, s közülük az ujjcsont az egyik legerősebb darab, amit az irodalomból ismerünk.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

4 agancsdarab, jobboldali mandibularészlet a P_3 — M_3 -mal, baloldali mandibularészlet a M_1 -gyel, bal- és jobboldali scapula distalis fele, bal- és jobboldali humerus distalis epiphysise, medencedarab és baloldali astragalus. A második mandibularészlet nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik. A két scapula- és humerusdarab összetartozik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali mandibularészlet a P_3 -, M_2 -vel, baloldali scapula distalis fele, jobboldali humerus proximalis epiphysise és baloldali tibia distalis fele. A scapuladarab facies articularisa sérült. A mandibularészlet 9—10 hónapos, a scapuladarab nem teljesen kifejlett, a másik két csont pedig kifejlett állatból származik.

I. négyszög,

Lelt. sz.: 1/532—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali alsó molaris fog, epistropheusrészlet, bordadarab, radiusdarab, tarsuscsont és 3 os phalangis I. Az egyik ujjcsont proximalis epiphysise levágva. A bordadarab kora meg nem határozható, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a P_4 -, M_2 -, M_3 -mal, jobboldali mandibularészlet a M_1 —

M₃-mal és jobboldali radius proximalis fele. Az első kb. 18 hónapos, a második kb. 15 hónapos, a harmadik pedig nem teljesen kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali tibia distalis epiphysise és baloldali os centrotarsale. Mindkettő kifejlett állatból származik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula oralis fele (fogai letörtek) és ulnatorodék. Az első kifejlett, a második nem teljesen kifejlett állatból való.

I. négyszög, 10. szelvény, 1—3. gödörös, barna rétegeből. Lelt. sz.: 1/539—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptörödék, baloldali metacarpus proximalis fele és baloldali metacarpus distalis epiphysise. A proximalis metacarpusfél epiphysise és a distalis metacarpusvég sérült.

Mindhárom csont kifejlett állatból származik. Sajnos a szarvcsapdarab olyan kicsi, hogy lefutására következtetni nem tudunk, alakjáról ítélve azonban hosszú szarvcsapból származik. Keresztmetszete a tövénél lapított ovális, fala középvastag, sima, alig barázdált.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali maxillarészlet a P₃—M₂-vel és 5. agancsdarab. A maxillarészlet kb. 2 éves, az agancsdarabok pedig minden valószínűség szerint kifejlett állatból valók.

Őz — Capreolus capreolus L.

Alsó jobboldali M₃. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali humerus distalis epiphysise. Kifejlett állat.

II. négyszög, 1. szelvény, 60 cm mélyséig. Az utolsó település padlószintje fölött. Lelt. sz.: 1/586—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali mandibularészlet a P₁-gyel, hátságolya, 3 astragalus, metatarsusdarab, 2—2 os phalangis I. és II. A hátságolya és két astragalus sérült. A mandibularészlet és a hátságolya fiatal, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Koponyatetőrészlet, jobboldali mandibularészlet a M₂-, M₃-mal, jobboldali humerusdarab és baloldali tibia distalis fele. Az első mandibularészlet kb. 18 hónapos, a humerusdarab fiatal, a koponyarészlet, a második mandibularészlet és a tibidarab nem teljesen kifejlett, a zápfog pedig kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali metacarpus distalis fele és os phalangis I. Az ujjcsont proximalis epiphysise sérült, diaphysisének lateralis oldalán kb. másfél cm átmérőjű, a velőüregbe vezető lyuk van. Mindkét csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab és os phalangis I. Utóbbi proximalis epiphysise levált, distalis epiphysise sérült, nem teljesen kifejlett állatból származik. Az agancsdarab kora meghatározhatatlan.

Őz — Capreolus capreolus L.

Felső molaris fog és jobboldali metacarpus. Utóbbi distalis epiphysise levált: nem teljesen kifejlett állatból származik. A molaris fog hasonlókorú állatból való.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali mandibularészlet a M₁—M₃-mal. Kifejlett állat.

A Tancza-féle földön talált sártapasz építmény körül.

Lelt. sz.: 1/656—1947.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsap töve, 2 alsó molaris fog darabja, humerusdarab, jobboldali metacarpus distalis epiphysise és jobboldali metatarsus proximalis epiphysise. A két molaris fog nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

A szarvcsapdarab meglehetősen vékony és valószínűleg rövid szarvcsapból való. Keresztmetszete tövénél ovális, fala vékony, finoman barázdált. Sajnos olyan kis darab, hogy lefutására nem tudunk következtetni.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Femur distalis epiphysise részlete. Kifejlett állat.

I. négyszög, 1. szelvény. A gödrök szájnyílásának szintje fölött. Lelt. sz.: 2/6—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali felső molaris fog. Nem teljesen kifejlett állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Atlasdarab, hátcsigolyadarab, baloldali humerus distalis epiphysisének részlete és medencerészlet. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab és baloldali metatarsus distalis epiphysise. Utóbbi sérült. Mindkettő kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Jobboldali mandibularészlet a P₃—M₃-mal. Öreg állaté, fogai ugyanis töredezték, rajtuk zománchiányok figyelhetők meg.

I. négyszög, 1. szelvény, 2. gödör.
Lelt. sz.: 2/11—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Medencerészlet. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 1. szelvény, 3. gödör.
Lelt. sz.: 2/17—1948.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali maxilla- és os incisivum-részlet (fogak nélkül) és jobboldali mandibularészlet a P₂—M₁-gyel. Az első pontosabban meg nem határozható (korú fiatal állatból, a második pedig kb. 3 hónapos állatból származik, s valószínűleg összetartoznak.

I. négyszög, 2. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/24—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Os sacrum-részlet, baloldali calcaneus, jobboldali metatarsus distalis fele és os phalangis I. Utóbbi distalis epiphysise sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

I. négyszög, 2. szelvény. 1/b gödör a szelvény DK-i hosszanti fala mellett, a szelvény DNY-i felében. Lelt. sz.: 2/30—1948.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali szarvcsap a fejjel egyrészével, baloldali szarvcsap és egy szarvcsapdarab.

Az első szarvcsap két darabban van, hegye letört.

Mindhárom szarvcsap igen vastag, különösen az utolsó. Tövük kissé lapított ovális keresztmetszetű, rajta csontgyöngyökből álló koszorú van. Faluk vastag, rajta mély hosszanti barázdák vannak. A két első darabnak a lefutása is meghatározható. Ezek a tövüknél oldalt és kissé felfelé irányulnak, majd széles ívben előre és kissé lefelé hajlanak, végük pedig vízszintes síkban, kissé befelé mutat. Az első szarvcsaphoz tartozó fejjel széles (átmérője kiegészítve mintegy 206 mm) és egészen enyhén horpadt. A homloka kissé szintén horpadt. A fentiek alapján a három szarvcsapot kifejlett óstulokbikákból származtatjuk.

I. négyszög, 2. szelvény, 1c gödör.
Lelt. sz.: 2/35—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Agykoponyarészlet, mandibularészlet, 2 baloldali alsó molaris fog, 2 baloldali humerusrészlet, baloldali metacarpus proximalis fele, medencerészlet, baloldali tibia distalis epiphysise, baloldali tibiadarab, 2 baloldali astragalus, jobboldali metatarsus proximalis epiphysise és os phalangis II. Az egyik astragalus sérült.

A két humerusdarab nem teljesen kifejlett, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Mandibula, bal- és jobboldali mandibuladarab. A mandibuláról a baloldali ramus mandibulae és a jobboldali processus coronoides letört. Kifejlett emséből származik, míg a két mandibuladarab 15 ill. 18 hónapos állatokéi.

Eb — Canis familiaris L.

Jobboldali mandibuladarab. Kifejlett állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali radius proximalis fele az olecranonnal, baloldali radius proximalis fele, jobboldali calcaneus és os phalangis II. Az első radiusrészlet és az ujjcsont proximalis epiphysise sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali humerus distalis epiphysise, baloldali humerusdarab és metatarsusdarab. Mindhárom kifejlett állatból.

I. négyszög, 2. szelvény, 4. gödör.

Lelt. sz.: 2/41—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsap a fejél egyrészével. Hegye letört.

Hosszú, vastag szarvcsap. Tövének keresztmetszete lapított ovális, fala vastag, külső felülete barázdált. Tövénél oldalt és kissé felfelé irányul, majd előre kanyarodik. Egész lefutásában nagyon hasonlít az őstulok szarvállásához, s attól csak annyiban tér el, hogy nem hajlik annyira lefelé és hegye sem befelé, hanem előre irányul. Kifejlett állatból, valószínűleg bikából származik.

I. négyszög, 2. szelvény, 4. gödör.

Lelt. sz.: 2/43—1948.

Gímszarvas Cervus elaphus L.

2 agancsdarab. Koruk meghatározhatatlan.

I. négyszög, 2. szelvény É-i partján vont kutatóárokából (5. gödör szelvényen kívüleső része).

Lelt. sz.: 2/47—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali mandibularészlet a M_1 töredékével, bal- és jobboldali radiusdarab, baloldali astragalus és baloldali metatarsus distalis epiphysise. Az astragalus sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Scapuladarab, jobboldali humerusdarab és jobboldali tibia distalis epiphysise. Utóbbi sérült. Mindhárom csont kifejlett állatból való.

I. négyszög, 3. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/53—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsapdarab a fejél egyrészével.

A szarvcsapdarab vastag, valószínűleg hosszú szarvcsapból származik. Töve ovális keresztmetszetű, fala vastag, alig barázdált. Tövénél oldalt irányul, majd előre kanyarodik (a további része hiányzik). A hozzátartozó

fejél nem túlságosan széles, egyenes. A fenti jellemvonások alapján primigenius-típusú állatra következtethetünk.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali szarvcsap töve a fejél felével, baloldali szarvcsap és 2 szarvcsaptöredék.

A második szarvcsap a lelőhely egyik leghosszabb szarvcsapja. Tövének keresztmetszete lapított ovális, tövén szép csontgyöngykoszorú van. Fala igen vastag, erősen barázdált. Lefutásában a tipikus őstulok-szarvalakulást mutatja, azaz tövénél oldalt és kissé felfelé irányul, majd széles ívben előre és lefelé kanyarodik, hegye pedig nagyjából vízszintesen, befelé néz. Az első szarvcsap nagyjából ehhez hasonlóan erős, csupán töve nem ennyire lapított, ami arra mutat, hogy ez az előbbinél valamivel fiatalabb állat. Sainos lefutását nem ismerjük. A hozzátartozó feiél egyenes, széles, a homlok lapos. A másik két szarvcsapdarab oly kicsiny töredék, hogy nagyságviszonyait ill. lefutásukat illetően mitsem mondhatunk.

Az első két szarvcsap kifejlett bikából származik, a másik két darab kora és neme meghatározhatatlan.

I. négyszög, 3. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/54—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

2 szarvcsapdarab, baloldali mandibularészlet a M_5 -vel 5 alsó molaris fog, jobboldali scapula distalis fele, bal- és jobboldali scapula facies articularisa, scapuladarab, jobboldali humerus distalis epiphysise, humerusdarab, jobboldali radius distalis epiphysise, jobboldali metacarpus distalis epiphysise, baloldali metacarpus proximalis fele, 2 menderészlet, 2 bal-, 3 jobboldali astragalus, baloldali calcaneus, tarsuscsont, bal- és jobboldali metatarsus distalis fele és 3 os phalangis I.

Az egyik molaris fog, 4 astragalus, az egyik distalis metatarsusfél és az uicsontok sérültek, a calcaneusról a tuber levált.

Az egyik molaris fog és a calcaneus fiatal, a többi csont kifejlett állatból származik. A két szarvcsapdarab hosszú, vastag szarvcsapokból való.

Kecske — Capra hircus L.

Baloldali szarvcsapdarab.

Hosszú, kevéssé hátrahajló, nem csavarodó, szablyaalakú szarvcsap részlete. Keresztmetszete a tövénél erősen lapított ovális,

mely a hegy felé haladva még laposabbá válik.

A fentiek alapján a szarvcsapot az aegagrus-típusba tartozó házikecskétől származtatjuk.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali mandibularészlet a M_1 — M_3 -mal, baloldali mandibularészlet a M_1 -, M_2 -vel, valamint baloldali alsó M_3 . Az első mandibularészlet kb. 18 hónapos, a második 9—10 hónapos, a harmadik ennél valamivel fiatalabb, kb. 9 hónapos, a molaris fog pedig kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Atlas, nyakcsigolya, jobboldali scapula distalis fele, bal- és jobboldali humerus distalis epiphysise, 4 humerusdarab, baloldali radius proximalis epiphysise, jobboldali radius distalis fele, jobboldali radiusdarab, baloldali metacarpusdarab, 2 femurdarab, jobboldali tibia proximalis epiphysise és calcaneusdarab.

A nyakcsigolya, a scapula facies articularisa, az egyik distalis humerusvég és a distalis radiusfél sérült.

A distalis radiusfél nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

8 agancsdarab és egy jobboldali calcaneusrészlet. Koruk meghatározhatatlan.

Őz — Capreolus capreolus L.

Baloldali mandibularészlet a P_2 — M_2 -vel. Kb. 9 hónapos állatból.

I. négyszög, 3. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/55—1948.

Szarvasmarha — Cervus elaphus L.

Bal- és jobboldali scapula distalis fele, jobboldali radius distalis fele, 3 medence-részlet és baloldali astragalus.

Az egyik scapuladarab facies articularisa sérült, a másikon pedig a lateralis, de különösen a medialis felület erősen lecsiszolt. A radiusdarab distalis epiphysise és az astragalus sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a P_3 — M_3 -mal és baloldali mandibularészlet a P_4 — M_3 -

mal. Mindkettő kb. 18 hónapos állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Atlasdarab. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 4. szelvény, 1. gödör.

Lelt. sz.: 2/80—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali astragalus. Sérült. Kifejlett állatból.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Mandibula oralis fele. Fialat állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali humerus distalis epiphysisének részlete. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali calcaneus. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 4. szelvény, 7. gödör.

Lelt. sz.: 2/90—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Két alsó molaris fog, bordadarab, bal- és jobboldali radius distalis epiphysise, baloldali metacarpus distalis fele, jobboldali astragalus és baloldali calcaneus. Az astragalus sérült, a calcaneusról a tuber levált. A bordadarab kora meghatározhatatlan, a calcaneus nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali scapula distalis fele, humerusdarab, ulnadarab és baloldali metacarpus distalis epiphysise. A scapuladarab facies articularisa és a metacarpusvég sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 4. szelvény, 7. gödör.

Lelt. sz.: 2/92—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsap és baloldali szarvcsapdarab a fejél egyrészével.

Az első szarvcsap középhosszú, vastag. Tövének keresztmetszete ovális, fala közep-vastag, külső felületén alig barázdált. Tövé-

nél oldalt és kissé felfelé irányul, majd előre és kissé lefelé kanyarodik. A szarvcsapdarab hosszú, elég vaskos szarvcsapból való, mely tövénél oldalt és kissé felfelé mutat, majd előre és lefelé kanyarodik. A hozzátartozó fejel kissé domború, de nem mutatja a brachycerosokra jellegzetes alakulást.

Mindkét szarvcsap kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 4. szelvény, 11. gödör.

Lelt. sz.: 2/96—1948

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali tibia distalis epiphysise, 2 jobboldali astragalus, jobboldali calcaneus és 2 os phalangis I. A tibiadarab, az egyik astragalus és a calcaneus eredeti helyzetében szénsavas mésszel össze van tapasztva; mindhárom sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a P₃—M₂-vel. Kb. 18 hónapos állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali humerus distalis epiphysének részlete és femurdarab. Az előbbi égett. Mindkettő kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab, baloldali scapula distalis fele és jobboldali humerus distalis epiphysisének részlete. A szarvcsapdarab kora meghatározhatatlan, a másik két csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 5. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/101—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Epistropheusdarab, nyakcsigolyadarab, hátszigolyadarab, bal- és jobboldali scapula distalis fele, jobboldali radius proximalis epiphysise, medencerészlet, 2 tibiadarab, bal- és jobboldali astragalus, baloldali calcaneusdarab és baloldali metatarsus proximalis fele. A két scapuladarab facies articularisa és az egyik astragalus sérült. A nyakcsigolyadarab fiatal, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali mandibularészlet a M₂-, M₃-mal és baloldali humerusdarab. A mandibula-

részlet 21—24 hónapos állatból származik, a humerusdarab kora meghatározhatatlan.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Bal- és jobboldali mandibularészlet a M₂-, M₃-mal, atlasdarab, humerusdarab, jobboldali radius distalis fele, 2 baloldali radiusdarab, 2 olecranondarab, baloldali metacarpusdarab, jobboldali calcaneusdarab és baloldali metatarsus distalis fele. A humerusdarab, a két olecranondarab és a calcaneusdarab kora meghatározhatatlan, az egyik radiusdarab fiatal, a többi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

3 agancsdarab, jobboldali olecranon és jobboldali metacarpus distalis fele. Valamennyi kifejlett állatból való.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali maxillarészlet a M₁—M₃-mal és metapodium. Mindkettő kifejlett állatból.

Közelebbről meg nem határozható kis kérődző.

Jobboldali scapula distalis fele. Erősen töredezett. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 5. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/102—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsapdarab a fejel egy részével és baloldali szarvcsapdarab.

Az egyik hosszú, a másik középhosszú szarvcsap darabja. Mindkettő középvastag. Keresztmetszetük a tövüknél ovális. Faluk nem túlságosan vastag, kevésbé barázdált. Az első szarvcsap fejele közepén kidomborodik. Ez a szarvcsap tövénél oldalt irányul, majd előre és lefelé kanyarodik. A második szarvcsap töve oldalt, felfelé és kissé előre indul ki, majd előre kanyarodik. Ez utóbbi eléggé tipikus primigenius szarvcsap, míg az előbbi valahol a brachycerosok és a primigeniusok közt állhat. Nem tiszta primigenius voltára hullámos fejele is utal.

I. négyszög, 5. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/106—1948

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Hegye lecsiszolt. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 5. szelvény, 11. gödör.
Lelt. sz.: 2/123—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

2 agyko ponyadarab, jobboldali humerus distalis epiphysise, radiusdarab és jobboldali tibia distalis fele. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Östulok — Bos primigenius Boj.

2 humerusdarab és egy medencerészlet. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 5. szelvény, 14. gödör.
Lelt. sz.: 2/123—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

2 szarvcsaptöredék, jobboldali maxillaris részlet a P₁—M₁-gyel, baloldali mandibularészlet a P₂-vel, 2 hátcsigolyadarab, jobboldali scapula distalis fele, 2 baloldali humerusdarab, baloldali radius proximalis fele, jobboldali femurdarab, baloldali calcaneus, jobboldali metatarsus proximalis fele, os phalangis I. és II., valamint jobboldali maxillaris részlet a M₁-, M₂-vel. A scapuladarab facies articularisa és a két ujjcsont sérült, a tuber calcanei levált. Az első maxillaris részlet a mandibularészlet és a scapuladarab nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Agyko ponyadarab és baloldali mandibularészlet a P₂—M₁-gyel. Mindkettő kifejlett állatból való.

Östulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali humerus distalis epiphysise, jobboldali humerusdarab, baloldali metacarpus proximalis fele, jobboldali calcaneusdarab, jobboldali metatarsus proximalis és distalis fele. A distalis humerusvég sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

3 agancsdarab, baloldali mandibularészlet a M₁—M₃-mal, jobboldali scapula distalis fele, jobboldali humerusdarab és os phalangis I. Az agancsdarabok kora meghatározhatatlan, mandibularészlet 24—27 hónapos, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Jobboldali tibia distalis fele. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali scapula distalis fele és metapodium. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 5. szelvény, 14. gödör. Lelt. sz.: 2/126—1948.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali felső agyarkfog. Hegye le van vágva, s a levágás alatt körbefutó árok látható. Igen erős, kifejlett kan agyara.

I. négyszög, 6. szelvény. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/135—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali metszőfog, baloldali alsó P₁ epistropheusdarab, bordadarab, baloldali radius distalis epiphysise, radiusdarab, baloldali femurdarab, baloldali astragalus és baloldali calcaneus. A bordadarabon gyógyult törésnyom látható. A praemolaris fog és a femurdarab nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból való.

Östulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali metatarsus distalis fele. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancsdarab, baloldali tibia proximalis fele és os phalangis I. A tibiadarab proximalis epiphysise sérült. Mindhárom csont kifejlett állaté.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Metapodium. Kifejlett állaté.

I. négyszög, 6. szelvény, 4. gödör. Lelt. sz.: 2/144—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsapdarab, jobboldali maxillaris részlet a P₃—M₃-mal, baloldali scapula distalis fele, jobboldali scapula facies articularisa, baloldali humerus distalis epiphysise, ulnadarab, baloldali tibia proximalis epiphysise, bal- és jobboldali tibia distalis epiphysise, bal- és jobboldali astragalus, calcaneusdarab, tarsuscsont és os phalangis II.

A distalis humerusvég, a két distalis tibia-

vég és a baloldali astragalus összetartoznak. Valamennyi csont kifejlett állatból származik. Sajnos, a szarvcsapdarab olyan kis töredék, hogy belőle a szarvcsap alakjára és nagyságára következtetni nem lehet.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a M_2 -, M_3 -mal. Kifejlett állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali scapula distalis fele, jobboldali humerusdarab, ulnadarab, 2 baloldali metacarpus distalis epiphysise, jobboldali metacarpusdarab, tarsuscsont és os phalangis I. A scapuladarab facies articularisa és az egyik distalis metacarpusvég sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Jobboldali calcaneusdarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 6. szelvény, 4. gödör. Lelt. sz.: 2/145—1948.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab és baloldali metatarsus distalis fele. Utóbbi diaphysise erősen lecsiszolt. Kifejlett állatból származik. (Az agancsdarab kora meghatározhatatlan.)

I. négyszög, 6. szelvény, 5. gödör. Lelt. sz.: 2/150—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab.

Ventralis oldalán mintegy 25 mm átmérőjű, köralakú lyuk van, mely halál utáni sérülésből származik.

Hosszú, vastag szarvcsap darabja. Keresztmetszete a tövénél közel köralakú. Fala elég vastag, tövénél finom csontgyöngykoszorú látható rajta. Külső felülete mélyen barázdált. Tövénél oldalt és kissé felfelé irányuló, majd széles ívben előre fordul. A fentiek alapján a szarvat a primigenius-típusba soroljuk. Kifejlett bikáé.

I. négyszög, 6. szelvény, 5. gödör. Lelt. sz.: 2/151—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab a fejél egyrészeivel, jobboldali mandibularészlet a M_2 -, M_3 -mal, 2 baloldali mandibuladarab, baloldali alsó M_3 , atlasdarab, humerusdarab, baloldali

radius distalis fele, baloldali olecranon, baloldali metatarsus proximalis fele, jobboldali metatarsus distalis fele és os phalangis I. Az ujsont diaphysise sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

A szarvcsapdarab elég vastag, középhosszú szarvcsapból való. Keresztmetszete a tövénél erősen lapított ovális.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Agykóponya és humerusdarab. Az előbbi kifejlett állaté, az utóbbi kora meghatározhatatlan.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Epistropheusdarab, jobboldali humerus distalis epiphysise, humerusdarab, 2 radiusdarab, metacarpusdarab és femurdarab. A distalis humerusvég sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

6 agancsdarab, baloldali mandibularészlet a M_2 -, M_3 -mal, baloldali scapula distalis fele és baloldali humerusdarab. Az agancsdarabok kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból való.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali scapula distalis fele, baloldali humerus distalis epiphysise és baloldali tibia distalis fele. Mindhárom csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 6. szelvény, 5. gödör. Lelt. sz.: 2/152—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali tibia distalis fele. Diaphysise erősen lecsiszolt. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 7. szelvény. Felső sötét réteg. Lelt. sz.: 2/158—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

2 alsó molaris fog, jobboldali scapula angulus articularisa, scapuladarab, baloldali humerus distalis epiphysise, baloldali humerusdarab, baloldali femur proximális epiphysise, baloldali astragalus, jobboldali calcaneus jobboldali metatarsus distalis epiphysise és metatarsusdarab. A humerusvég és az astragalus sérült, a femurvég trochanterei leváltak.

A femurdarab nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Óstulok — *Bos primigenius* Boj.

Femurdarab. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

2 agancsdarab. Koruk meghatározhatatlan.

Vaddisznó — *Sus scrofa fer.* L.

Ulnadarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 7. szelvény, 7. gödör. Lelt. sz.: 2/168—1948.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Baloldali ramus mandibulae-részlet, jobb-
oldali metacarpus distalis fele és jobboldali
astragalus. Mindhárom csont kifejlett állat-
ból származik. Közülük a metacarpusdarab
oly nagy méreteket mutat, hogy közeláll az
óstulokhoz.

Juh — *Ovis aries* L. v.

kecske — *Capra hircus* L.

Baloldali tibiadarab. Kora meghatározhatatlan.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Jobboldali mandibularészlet a P₄—M₂-
vel. Kb. 9 hónapos állaté.

Óstulok — *Bos primigenius* Boj.

Jobboldali metacarpusdarab és baloldali
tibiadarab. Mindkettő kifejlett állatból.

I. négyszög, 7. szelvény, 11 gödör. Lelt.
sz.: 2/174—1948.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Jobboldali radiusdarab, jobboldali meta-
carpusdarab, jobboldali calcaneus, baloldali
metatarsus distalis fele és os phalangis I.
Valamennyi csont kifejlett állatból szár-
mazik.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Baloldali femur proximalis fele. A troch-
anterek lemetszve. Nem teljesen kifejlett
állatból.

Óstulok — *Bos primigenius* Boj.

Olecranondarab és baloldali tibia distalis
fele. Mindkettő kifejlett állatból.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

4 agancsdarab, bal- és jobboldali scapula
distalis fele és jobboldali radius distalis epi-

physise. A két scapuladarab facies articula-
risa sérült. Az agancsdarabok kora meghatá-
rozhatatlan, a többi csont kifejlett állatból
való.

Vaddisznó — *Sus scrofa fer.* L.

Baloldali humerusdarab. Kora meghatá-
rozhatatlan.

I. négyszög, 7. szelvény, 13. gödör. Lelt.
sz.: 2/182—1948.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Scapuladarab, humerusdarab, 3 carpus
csont, 2 femurdarab, tibia distalis epiphysise
és 2 tibiadarab. A scapula- és humerusdarab
kora meghatározhatatlan, a többi csont kifej-
lett állatból származik.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Jobboldali maxillarészlet a P₄—M₃-mal és
jobboldali mandibularészlet a M₁-, M₂-vel.
Az elsőn a M₁ és M₂, a másodikon pedig vala-
mennyi fog sérült. Mindkettő kifejlett állat-
ból való.

Óstulok — *Bos primigenius* Boj.

Atlas, jobboldali metacarpus proximalis
fele és 2 metatarsusdarab. Mindhárom csont
kifejlett állatból származik; közülük a meta-
carpusdarab a telep második legnagyobb
ilyen csontja.

Vaddisznó — *Sus scrofa fer.* L.

Humerusdarab. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 8. szelvény. Felső sötét réteg.
Lelt. sz.: 2/191—1948.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

2 szarvcsapdarab, 2 alsó molaris fog,
nyakcsigolyadarab, hátcsigolyadarab, 4 bor-
dadarab, bal- és jobboldali scapula facies ar-
ticularisa, scapuladarab, baloldali humerus
proximalis fele, bal- és jobboldali humerus
distalis epiphysise, radiusdarab, jobboldali
metacarpus proximalis fele, medencerezlet,
femurdarab, baloldali tibia distalis epi-
physise, tibiadarab, jobboldali calcaneus, calcaneus-
darab, tarsuscsont, jobboldali metatar-
sus distalis fele és os phalangis I.

Az egyik scapuladarab, a proximalis hu-
merusfél epiphysise, az egyik proximalis
radiusvég, a distalis tibiavég, a distalis meta-
tarsusfél epiphysise és az ujjcsont sérült. Az
egyik bordadarabon csontkinövések vannak.

A bordadarabok, a harmadik scapula-darab, egy humerusdarab, a medencereszlet és a calcaneusdarab kora meghatározhatatlan, az egyik fog nem teljesen kifejlett, a többi csont pedig kifejlett állatból származik.

Az egyik szarvcsapdarab rövid, eléggé vékony, kissé hajlott szarvcsap töredéke. Tövének keresztmetszete lapított ovális. A másik vastag, valószínűleg hosszú, durva szarvcsapból való.

Juh — *Ovis aries* L. v. kecske —
Capra hircus L.

Baloldali tibia diaphysise. Fiatal állatból.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Baloldali mandibularészlet a P₄—M₃-mal, baloldali mandibularészlet a P₂—M₁-gyel, jobboldali mandibularészlet a P₃-, M₁-gyel, jobboldali mandibularészlet a M₂-, M₃-mal, baloldali mandibularészlet az I₁-, I₂-, C-vel és baloldali radius. A radius distalis epiphysise levált, diaphysisének distalis vége duzzadt.

Az első mandibularészlet kb. 2 éves, a második 8—9 hónapos, a harmadik kb. fél-éves, a negyedik kifejlett, az ötödik és a radius nem teljesen kifejlett állatból származik.

Eb — *Canis familiaris* L.

Nyakcsigolya. Sérült. Kifejlett állatból.

Óstulok — *Bos primigenius* Boj.

Atlas, epistropheusdarab, nyakcsigolyadarab, 2 bordadarab, baloldali humerus proximalis fele, 2 baloldali radius proximalis fele, olecranon darab, 2 femur darab, bal- és jobboldali tibia distalis epiphysise, tibiadarab, 2 os phalangis I. és os phalangis I. proximalis fele.

Az atlas, a humerusdarab proximalis epiphysise és a két ujjcsont sérült. A bordadarabok, az olecranon darab, az egyik femur darab és a harmadik tibiadarab kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

11 agancsdarab, 1 bal- és 2 jobboldali humerus distalis epiphysise, baloldali radius proximalis fele, jobboldali radius distalis epiphysise, medencereszlet és os phalangis I. Két distalis humerusvég, a distalis radiusvég és az ujjcsont sérült.

Az agancsdarabok kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból származik.

Őz — *Capreolus capreolus* L.

Jobboldali mandibularészlet a P₂—M₃-mal. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — *Sus scrofa fer.* L.

1 bal- és 2 jobboldali humerus distalis fele. Kettő distalis epiphysise sérült. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 8. szelvény, 2. gödör.
Lelt. sz.: 2/208—1948.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Jobboldali szarvcsapdarab. Kifejlett állatból.

Rövid, vékony, finom szarvcsap részlete. Tövének keresztmetszete a körhöz közelálló. Fala vékony, finom, külső felülete enyhén barázdált. Mindezek alapján a szarvcsapdarabot az ún. brachyceros-típusból származtathatjuk.

I. négyszög, 8. szelvény, 10. gödör.
Lelt. sz.: 2/212—1948.

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

3 alsó molaris fog, epistropheusdarab, ágyékcsigolyadarab, jobboldali scapula distalis fele, 2 humerusdarab, medencereszlet, baloldali femur distalis fele, femur darab, 2 jobboldali tibia proximalis epiphysise, baloldali tibia distalis fele, tibiadarab, jobboldali astragalus, baloldali calcaneus, os phalangis I. és II. Az első femur darab distalis epiphysise, az egyik proximalis tibiavég, a distalis tibiafél epiphysise és az ujjcsontok sérültek.

Az egyik fog és az epistropheusrészlet nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Radiusdarab. Fiatal állatból.

Gímszarvas — *Cervus elaphus* L.

5 agancsdarab és baloldali humerus distalis epiphysise. Kifejlett állatból.

Őz — *Capreolus capreolus* L.

Baloldali mandibularészlet a P₂—M₃-mal. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — *Sus scrofa fer.* L.

Humerusdarab. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 8. szelvény, 10. gödör.
Lelt. sz.: 2/213—1948.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Jobboldali metatarsus proximalis fele. Diaphysisének lateralis fele lecsiszolt. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali alsó agyarfog. Kifejlett kané. Háromszögalakú keresztmetszetének belső oldala a leghosszabb, majd a hátulsó, végül pedig az elülső oldal következik.

I. négyszög, 8. szelvény, 17. gödör.
Lelt. sz.: 2/233—1948.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Baloldali femur proximalis epiphysise. Kifejlett állaté.

I. négyszög, 8. szelvény, 26. gödör.
Lelt. sz.: 2/238—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Alsó molaris fog, 4 bordadarab és femur-darab. A fogak kifejlett állatból származnak, a többi csont kora meghatározhatatlan.

Óstulok — Bos primigenius Boj. L.

Humerusdarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 9. szelvény. 60 cm mélységig, a gödrök szájnnyílása fölött.

Lelt. sz.: 2/241—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

5 molaris fog, nyakcsigolyadarab, 3 bordadarab, jobboldali scapuladarab, baloldali humerus distalis epiphysise, 2 humerusdarab, baloldali radius distalis fele, bal- és jobboldali radius distalis epiphysise, baloldali calcaneus, 3 calcaneusdarab, 2 jobboldali metatarsusdarab, os phalangis I. és II.

A distalis humerusvég, a két distalis radiusvég, a calcaneus és az os phalangis II. sérült. A bordadarabok, a calcaneusdarabok és a metatarsusdarabok kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból származik.

Kecske — Capra hircus L.

Jobboldali szarvcsapdarab és jobboldali metacarpus. Mindkettő kifejlett állatból származik.

A szarvcsapdarab hosszú szarvcsap proximalis fele. Keresztmetszete erősen lapított

ovális. Végig egy síkban fut, abból ki nem tér, csavarodási hajlamot nem mutat, szablyaalakú. Mindezen jellemvonások alapján az aegagrus-típusba sorolható. A metacarpus-darab igen erős.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Koponyatetőrészlet és baloldali maxilla-részlet a P₃—M₂-vel. Mindkettő nem teljesen kifejlett állatból származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Atlasdarab, hátcsigolyadarab, jobboldali radius proximalis epiphysise, jobboldali metacarpus distalis fele, 1 bal- és 2 jobboldali astragalus, jobboldali calcaneus és os phalangis III. Két astragalus és a calcaneus sérült.

Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

4 agancsdarab, bal- és jobboldali scapula distalis fele, 2 baloldali scapula facies articularisa, jobboldali humerusdarab, baloldali metatarsusdarab és os phalangis I. A két distalis scapulafél facies articularisa sérült.

Az agancsdarabok kora meghatározhatatlan, a metatarsusdarab fiatal, a többi csont kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Agancsdarab és baloldali mandibularészlet a M₃-mal. Mindkettő kifejlett állatból.

I. négyszög, 9. szelvény. A gödrök szintje fölött, 60 cm mélységig.

Lelt. sz.: 2/244—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsap, jobboldali szarvcsapdarab és 2 szarvcsaptöredék. A szarvcsap hegye letört. Kifejlett állatból.

Valamennyi hosszú, vastag, primigenius típusú szarvcsap, vagy annak darabja. Az első kettőnek pontos alakja és lefutása is megállapítható. Ezek tőkeresztmetszete kissé lapított ovális, faluk vastag, kívül meglehetősen barázdált. Tővükknél oldalt és kissé felfelé irányulnak, majd széles ívben előre és kissé lefelé kanyarodnak. Az elsón az is megfigyelhető, hogy vége befelé fordul. E szarvalakulás teljesen teljesen megegyezik az óstulokéval, s ebből, valamint a szarvcsap óriási méreteiből frissen domesztikált óstulokra, vagy óstulok-házimarha keresztezésre kell gondolnunk.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali szarvcsapdarab. Égés nyomai val. Kifejlett bikából. Tipikus őstulokszarvcsap részlete. Keresztmetszete a tövénél közeláll a körhöz. Fala vastag, külső felületén mély hosszanti barázdák vannak, tövén pedig csontgyöngyökből álló koszorú látható. Kiindulásánál oldalt és felfelé irányul, majd előre fordul.

I. négyszög, 9. szelvény. A gödrök szintje fölött, 60 cm mélységig.

Lelt. sz.: 2/258—1948.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancsdarab. Koruk meghatározhatatlan.

I. négyszög, 9. szelvény, 1—6. gödör.

Lelt. sz.: 2/258—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali os incisivum, baloldali mandibularészlet a M_1 -vel, M_2 -vel, bordadarab, jobb oldali scapula distalis fele, ulnadarab, baloldali metacarpus proximalis fele és medencerezlet. A scapuladarab facies articularisa és a metacarpusdarab proximalis epiphysise sérült.

Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a P_4 — M_2 -vel. Kb. 1 éves állaté.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Metatarsusdarab. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 9. szelvény, 15. gödör.

Lelt. sz.: 2/261—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Felső molaris fog, scapuladarab, baloldali humerus distalis epiphysise, jobboldali radius proximalis epiphysise, jobboldali radius distalis epiphysise és baloldali calcaneus. A proximalis radiusvég sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból való.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali radiusdarab és jobboldali metacarpus distalis fele. Mindkettő kifejlett állaté.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 9. szelvény, 18. gödör.

Lelt. sz.: 2/265—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Szarvcsaptöredék, maxilladarab, agykoponyadarab, felső molaris fog, ramus mandibulae-darab, 4 alsó molaris fog, atlasdarab, bordadarab, baloldali scapula distalis fele, 2 scapuladarab, 2 humerusdarab, jobboldali radius proximalis epiphysise, 2 baloldali radius distalis epiphysise, 2 radiusdarab, baloldali metacarpus proximalis fele, 1 bal- és 2 jobboldali metacarpus distalis fele, medencerezlet, baloldali astragalus, jobboldali astragalusdarab, jobboldali calcaneus, baloldali metatarsus proximalis fele, jobboldali metatarsus distalis fele és os phalangis I.

A felső zápfog koronája letört, a distalis scapulafél facies articularisa és az ujjcsont sérült.

A mandibuladarab, a bordadarab, az egyik radiusdarab és medencerezlet kora meghatározhatatlan, a szarvcsapdarab és két alsó molaris fog nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali maxillarészlet a M_2 -vel, M_3 -mal, jobboldali mandibularészlet a P_4 — M_4 -mal, jobboldali mandibularészlet a P_4 — M_3 -mal, baloldali mandibularészlet a M_1 -gyel és jobboldali scapula distalis fele. Utóbbi facies articularisa sérült.

A maxillarészlet kifejlett állatból, az első mandibularészlet kb. 18, a második 8—9 hónapos, a scapuladarab pedig fiatal állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

3 szarvcsapdarab, baloldali humerus distalis epiphysise, és humerusdarab. A szarvcsapdarabok igen rossz megtartásúak; kórukra következtetni nem lehet. A humerusdarabok kifejlett állatból valók.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancsdarab, baloldali mandibularészlet a P_3 -mal és baloldali calcaneus. Valamennyi kifejlett állatból való.

Őz — Capreolus capreolus L.

Baloldali mandibularészlet a P_1 — M_2 -vel. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 9. szelvény, 23. gödör.
Lelt. sz.: 2/273—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Scapuladarab, jobboldali radius distalis epiphysise, jobboldali femur distalis epiphysise és metatarsusdarab. A radiusvég sérült. Valamennyi kifejlett állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Bordadarab. Kora meghatározhatatlan.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Jobboldali tibia distalis epiphysise. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 10. szelvény, Felső, sötét réteg.

Lelt. sz.: 2/275—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali maxillarészlet a P₂-, P₃-mal, baloldali mandibularészlet a M₃-mal, baloldali mandibularészlet a M₂-vel, 3 alsó molaris fog, hátcsigolyadarab, jobboldali scapula facies articularisa, scapuladarab, 4 humerusdarab, jobboldali radius proximalis epiphysise az ulna darabjával, jobboldali radius proximalis epiphysise, jobb- és baloldali radius distalis epiphysise, radiusdarab, bal- és jobboldali metacarpus proximalis fele, jobboldali metacarpus distalis epiphysise, jobboldali femurdarab, 2 bal- és 1 jobb oldali astragalus, jobboldali calcaneus és metatarsusdarab.

A scapula facies articularisa, az egyik distalis radiusvég és két astragalus sérült, a tuber calcanei levált.

A maxillarészlet és a calcaneus nem teljesen kifejlett, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali maxillarészlet a P₄—M₂-vel és mandibula M₃-tól oralisan eső része. Az első kb. 18 hónapos, a második kifejlett állatból való.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Bordadarab, jobboldali ulnadarab, jobboldali metacarpus proximalis fele, metacarpusdarab, medencerészlet és jobboldali astragalus.

Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

3 agancsdarab, scapuladarab, baloldali humerus distalis epiphysise, baloldali radius proximalis fele és jobboldali tibia proximalis fele. A humerusvég és a tibia proximalis epiphysise sérült.

I. négyszög, 1. szelvény. Felső sötét alatti réteg.

Lelt. sz.: 2/288—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali maxillarészlet a M₁- és M₂-vel, epistropheusdarab, jobboldali scapula facies articularisa, humerusdarab, jobboldali metacarpus distalis fele, 2 femurdarab, jobboldali tibia distalis fele, jobboldali tibia distalis epiphysise, baloldali astragalus, bal- és jobboldali calcaneus, jobboldali metatarsus distalis fele és os phalangis II.

Az egyik calcaneus és az ujjsont sérült. Az epistropheusdarab és az egyik femurdarab kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali mandibularészlet a P₂-vel. Kb. 1 éves állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Bordadarab. Kora meghatározatlan.

I. négyszög, 10. szelvény. Felső sötét alatti réteg. Lelt. sz.: 2/292—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

3 szarvcsap, egyik a fejél egyrészével. Kettő hegye letört.

A három szarvcsap közül kettő nagyjából egyforma nagyságú és mindhárom azonos lefutású. Kettő igen vastag, a harmadik valamivel vékonyabb. Tövük keresztmetszete kissé lapított ovális, faluk középvastag, külső felületén kevéssé barázdált. Tövüknél fel-, oldalt- és kissé előre felé irányulnak, majd egyenesen előre kanyarodnak. A fejél egyenes, elég széles. A fenti jellemvonások alapján mindhárom szarvcsap a primigenius-típusba tartozik.

Mindhárom szarvcsap kifejlett állatból való.

I. négyszög, 10. szelvény. A felső sötét alatti réteg. Lelt. sz.: 2/296—1948.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Csiszolási és metszési nyomokkal. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 10. szelvény, 1. gödör. Lelt. sz.: 2/297—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Metatarsusdarab. Kifejlett állaté.

I. négyszög, 10. szelvény, 20—21. gödör. Lelt. sz.: 2/301—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Felső molaris fog, baloldali scapula distalis fele, jobboldali scapuladarab, 5 humerusdarab, radiusdarab, ulnadarab, 2 jobboldali metacarpus proximalis epiphysise, medencerészlet 4 tibiadarab, tarsuscsont, baloldali metatarsus proximalis fele és os phalangis II.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Humerusdarab és tibiadarab. Mindkettő kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali mandibularészlet a P_2 — M_1 -el, jobboldali humerus distalis epiphysise és baloldali metacarpus distalis fele. A humerusvég sérült. A mandibularészlet fiatal, a többi csont kifejlett állatból származik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Agykoponyadarab, jobboldali maxillareszlet a M_2 darabjával és baloldali mandibularészlet a M_3 darabjával. Mindhárom csont kifejlett állatból való.

I. négyszög, 10. szelvény, 14—15. gödör. Lelt. sz.: 2/306—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali humerusdarab és jobboldali radiusdarab. Mindkettő kifejlett állatból.

I. négyszög, 10. szelvény, 29. gödör. Lelt. sz.: 2/309—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Scapuladarab, baloldali tibia distalis fele, és jobboldali astragalus. Utóbbi sérült. Mindhárom csont kifejlett állatból származik.

I. négyszög, 10. szelvény, 31—32. gödör. Lelt. sz.: 2/311—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali maxillarészlet a M_2 -vel, három alsó molaris fog, jobboldali scapula facies articularisa, scapuladarab, humerusdarab és baloldali calcaneus. Utóbbi proximalis fele letört. A második scapuladarab és a calcaneus kora meghatározhatatlan, a többi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom L.

Két alsó molaris fog. Kifejlett állatból. Valószínűleg összetartoznak.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 10. szelvény, 35. gödör. Lelt. sz.: 2/326—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali ulnadarab. Kora meghatározhatatlan.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali metacarpusdarab és baloldali calcaneusdarab. Koruk meghatározhatatlan.

III. négyszög. Gödörlakások. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz. 2/332—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab, baloldali mandibularészlet, a M_2 — M_3 -mal, baloldali mandibularészlet a M_3 -mal, bordadarab, scapuladarab, bal- és jobboldali radius proximalis epiphysise, baloldali radius darabja, medencedarab és jobboldali femur distalis epiphysise. Utóbbi sérült. Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

A szarvcsapdarab vékony, rövid, csaknem köralakú keresztmetszetű szarvcsapból való. Felülete enyhén barázdált. Tővénel egyenesen oldalt, majd széles ívben előre irányul. Brachyceros-típusú.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Alsó metszőfog és alsó agyartfog részlete. Mindkettő nem teljesen kifejlett állatból, utóbbi emséből származik. Valószínűleg összetartoznak.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Két femurdarab. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

7 agancsdarab, jobboldali mandibularészlet a P_3 — M_3 -mal, baloldali metacarpusdarab és os phalangis II. A szarvcsapok kora meghatározhatatlan, a mandibularészlet és az jucsont kifejlett, a metacarpusdarab pedig nem teljesen kifejlett állatból származik.

Őz — Capreolus capreolus L.

Agancsdarab és baloldali metacarpus. Utóbbi proximalis epiphysise sérült, distalis epiphysise levált. Az agancsdarab kifejlett,

a metacarpus pedig nem teljesen kifejlett állatból származik.

III. négyszög. Gödörlakás. A gödrök szintje fölött. Lelt. sz.: 2/333—1948.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab.

Hosszú, vastag szarvcsap részlete. Tövének keresztmetszete lapított ovális, fala középvastag, kívül mélyen barázdált. Primigenius-típusú, kifejlett állatból származik.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali szarvcsapdarab, vaskos, hosszú szarvcsapból. Kifejlett állaté.

III. Pécsvárad.

5802 hrsz.-on feltárt sötét folt. Lelt. sz.: 4/-4, 15, 16—1934.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Bal- és jobboldali szarvcsap a fejél nagyrészével. Összetartoznak.

A fejél széles, nagyjából egyenes. A szarvcsapok hosszúak, elég vastagok, tövük-nél oldalhajlók, majd előrekanyarodók. Primigenius-típus.

Kifejlett állatból.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Agykoponyarészlet a két szarvcsap tövével. (IX. t. 8.).

A fejél egyenes, széles. Legnagyobb szélessége 195 mm. A homlok széles, lapos. A szarvcsapok töve, vaskos, fala vastag, külső felülete erősen barázdált. Kifejlett óstuloktehenéből származik.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula oralis fele. Az agyarak kitorve. Kifejlett kanból származik.

I. négyszög, 1. szelvény. A gödröket felülől takaró rétegből. Lelt. sz.: 3/11, 12, 13—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsapdarab, jobboldali metacarpus distalis epiphysise és jobboldali astragalus (XII. t. 9.). Utóbbi sérült. Mindhárom csont kifejlett állatból származik.

A szarvcsapdarab rövid, vékony, enyhén hajlott szarvcsap részlete. Töve csaknem köralakú, fala vékony, külső felülete finoman barázdált. Brachyceros-típusú.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali radius distalis epiphysise (XII. t. 3.). Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab (X. t. 7.). Kora meghatározhatatlan.

I. négyszög, 1. szelvény, 16. gödör. 4. sír koponyacsontjai mellől. Lelt. sz.: 3/18, 19—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali szarvcsapdarab és szarvcsap hegye. Mindkettő kifejlett állatból.

Az első szarvcsapdarab hosszú, elég vastag szarvcsap részlete. Keresztmetszete ovális, fala középvastag, külső felülete barázdált. Tövé-nél oldalt mutat, majd előre és kissé felfelé irányul. Primigenius-típus. A második szarvcsapdarabból eredeti alakjára következtetni nem tudunk.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Tibiadarab. Kor meghatározhatatlan.

I. négyszög, 1. szelvény, 16. gödör töltelékföldjéből. Lelt. sz.: 3/34—1941.

Eb — Canis familiaris L.

Koponya. Sérült, hiányos. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 11. gödör töltelékföldjéből. Lelt. sz.: 3/34—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Felső molaris fog, kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 3. gödör. Lelt. sz.: 3/45, 46—1941.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Szarvcsapdarab (IX. t. 2.). Kifejlett állatból. Hosszú, vaskos szarvcsap részlete.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet a M_1 — M_3 -mal. (XII. t. 20.). Kifejlett állatból.

I. négyszög, 2. szelvény, 38. gödör. Lelt. sz.: 3/59—1941.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali humerusdarab. Kifejlett állatból.

Őz — Capreolus capreolus L.

Jobboldali mandibularészlet a M_1 — M_3 -mal. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Jobboldali humerus proximalis fele. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 3. szelvény, 20. gödör. Lelt. sz.: 3/114—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Atlasdarab. Kifejlett állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Scapuladarab, baloldali olecranon. Mindkettő kifejlett állatból. Lelt. sz.: 3/119—1941.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali radius distalis epiphysise (XII. t. 4.), ulnadarab és jobboldali metatarsus distalis epiphysise (XII. t. 12.). Az ulnadarab kora meghatározatlan, a másik két csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Mandibula pars incisívája. Kifejlett állatból.

Eb — Canis familiaris L.

Baloldali mandibulafél a teljes zápfogsorral. Kifejlett állat.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Scapuladarab, baloldali radius proximalis epiphysise (XII. t. 2.), carpuscsont és balol-

dali calcaneusdarab. Utóbbi nem teljesen kifejlett, a többiek kifejlett állatból származnak.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Jobboldali metacarpus proximalis fele és jobboldali metatarsus distalis fele (XII. t. 8.). Mindkettő kifejlett állatból való.

I. négyszög, 4. szelvény, 26. gödör. Lelt. sz.: 3/129—1941.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Alsó molaris fog és nyakcsigolyadarab. Mindkettő kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 1. gödör. Lelt. sz.: 2/1—1942.

Agyékcsgolyadarab. Kifejlett állatból.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

I. négyszög, 1. szelvény, 11. gödör. Lelt. sz.: 2/12—1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Mandibuladarab és metacarpusdarab. Koruk meghatározatlan.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Scapuladarab. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 18. gödör. Lelt. sz.: 2/25—1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali tibia distalis epiphysise. Kifejlett állat.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Baloldali mandibularészlet a P_2 — M_3 -mal. Kb. 18 hónapos állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab, kora meghatározatlan.

I. négyszög, 1. szelvény, 19. gödör. Lelt. sz.: 2/42—1842.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Farokcsigolya, sérült. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 22. gödör felső szintje. Lelt. sz.: 2/45—1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Os occipitale részlete, felső molaris fog,

2 bordadarab, jobboldali scapuladarab, és bok összetartoznak, koruk meghatározhatatlan. A többi csont kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Os phalangis III. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

4 agancsdarab és mandibuladarab. Koruk meghatározhatatlan.

I. négyszög, 1. szelvény, 22. gödör felső szintje. Lelt. sz.: 2/61, 62-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancsdarab, koruk meghatározhatatlan.

I. négyszög, 1. szelvény, 22. gödör mélyebb szintje, de még nem az egész gödör felületéről. Lelt. sz.: 2/63-1942.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Mandibularészlet a kétoldali M_2 — M_3 -mal. A fogak jobboldalon sérültek. Kb. 18—21 hónapos sertésből.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali mandibularészlet a M_2 — M_3 -mal. 27—30 hónapos állaté.

I. négyszög, 1. szelvény, 22. a. gödör. Lelt. sz.: 2/72-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Baloldali humerus distalis fele, jobboldali humerus distalis epiphysise, bal- és jobboldali calcaneus. Az első humerusdarab distalis epiphysise és az egyik calcaneus sérült. Valamennyi kifejlett állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali scapula facies articularisa. Kifejlett állatból.

Hód — Castor fiber L.

Baloldali mandibularészlet a teljes zápfogsorral. Kifejlett állatból.

I. négyszög, 1. szelvény, 22. b. c. d. gödör. Lelt. sz.: 2/82-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali mandibuladarab, kora meghatározhatatlan.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali metatarsus proximalis epiphysise. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancsdarab és os phalangis I. Mindhárom kifejlett állatból származik.

II. négyszög, 2. szelvény, 1 rekesz a gödör szintje fölött. Lelt. sz.: 2/101, 120-1942.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali szarvcsap; sérült. Kifejlett őstulok bikáé.

A szarvcsap hosszú, vaskos, töve kissé lapított ovális. Rajta csontgyöngykoszorúval, falának külső felülete erősen barázdált. Tövének oldalt irányul, majd széles ívben előre és lefelé kanyarodik, hegye pedig befelé mutat.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Metatarsusdarab. Kora meghatározhatatlan.

II. négyszög, 2 szelvény, 6. rekesz felső réteg. Lelt. sz.: 2/157-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab; kora meghatározhatatlan.

II. négyszög, 2. szelvény, 3. gödör. Lelt. sz.: 2/168-1942.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Jobboldali szarvcsapdarab a fejél egy részével. Kifejlett állatból.

Hosszú, vaskos, tövének lapított ovális keresztmetszetű szarvcsap. Tövének finom csontgyöngykoszorú van, fala külső felülete hosszirányában erősen barázdált. Tövének kifelé irányul, majd oldalt és felfelé kanyarodik.

II. négyszög, 2. szelvény, 3. gödör. Lelt. sz.: 2/169-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali scapula angulus articularisa. Kifejlett állatból.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Agykopolyadarab. Kifejlett állatból.

II. négyszög, 2. szelvény, 38. gödör. Lelt. sz.: 2/191-1942.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali szarvcsaprészlet a fejéllal (VIII. t. 1.), 2 szarvcsap (VIII. t. 2., 3.), szarvcsapdarab (VIII. t. 4.). A két szarvcsap hegye letört.

Mind a négy szarvcsap, illetve szarvcsapdarab kifejlett állatból származik, az első és negyedik bikából, a második és harmadik pedig valószínűleg tehénből

Mind a négy szarvcsap, illetve szarvcsapdarab hosszú, vastag szarvcsapból való, a két szarvcsap azonban valamivel kisebb méretekkel bír. Tövük keresztmetszete ovális, itt a két szarvcsapdarabon erősebb csontgyöngykoszorú van, faluk vastag, külső felülete hosszanti irányban erősen barázdált. Tövük-nél oldalt és kissé felfelé irányulnak, majd széles ívben előre és lefelé kanyarodnak. Az első szarvcsapdarabhoz tartozó fejél széles, egyenes, a homlok lapos, kissé horpadt.

II. négyszög, 3. szelvény. Felső, szürkésbarna réteg, a szelvény D_{Ny}-i végétől 6 m hosszúságban. Lelt. sz.: 2/200-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali koponyarészlet a szarvcsap tövével (IX. t. 5.), két alsó molaris fog, nyakcsigolyadarab, jobboldali scapula distalis felé, (VI. t. 5.), 2 olecranondarab és metatarsusdarab (XII. t. 11.). Valamennyi csont kifejlett állatból származik.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali mandibularészlet M₂-vel és jobboldali mandibularészlet a M₃-mal. Az első mandibularészlet kb. 15, a második pedig kb. 18 hónapos állatból származik.

Őstulok — Bos primigenius Boj.

2 tarsuscsont, összetartoznak, kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Metatarsusdarab és os phalangis I. Mindkettő kifejlett állatból való.

II. négyszög, 3. szelvény. Alsó barnás-szürke réteg, a szelvény D_{Ny}-i végétől 6 m hosszúságban. Lelt. sz.: 2/212-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Epistropheusdarab. Kifejlett állatból.

III. négyszög, 3. szelvény. Felső, sok paticot tartalmazó réteg a szelvény északkeleti végéből. Lelt. sz.: 2/219-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Alsó molaris fog. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Jobboldali maxillarészlet a P₂—M₃-mal. Kb. 2 és 1/2 éves állatból.

II. négyszög, 3. szelvény, D—D₁ metszet, a hamuréteg fölött. Lelt. sz.: 2/233-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Koponya összetartozó darabjai. A fogson lépés fogkopás látható. Kifejlett tehénből.

II. négyszög, 6. szelvény, közvetlenül a szántott réteg alatt. Lelt. sz.: 2/345-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab; kora meghatározatlan.

II. négyszög, 6. szelvény, 1—2. gödör. Lelt. sz.: 2/349-1942.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Jobboldali humerus. Proximalis epiphysise letört, distalis epiphysise sérült. Kifejlett állatból.

II. négyszög, 9. szelvény, H—H₁ metszet, 2. réteg. Lelt. sz.: 2/378-1942.

Sertés — Sus scrofa dom. L.

Femurdarab. Fiatal állaté.

II. négyszög, 9. szelvény, H—H₁ metszet, 4. réteg. Lelt. sz.: 2/383-1942.

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Tibiadarab; kora meghatározatlan.

II. négyszög, 9. szelvény, az 5. gödör, feülről számított 3. hamuréteg alatt a fenéig. Lelt. sz.: 2/399-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Jobboldali szarvcsapdarab a fejél egy részével. Nem teljesen kifejlett tehénből származik.

A szarvcsap rövid, vékony, oldalt és elő-

reirányuló. Töve csaknem kör alakú keresztmetszetű, fala vékony, enyhén barázdált. A fejlé középe felé kissé domborodó.

II. négyszög, 12. szelvény, 22. gödör. Lelt. sz.: 2/449-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Kora meghatározatlan.

II. négyszög, 14. szelvény, 38. gödör szinte fölött. Lelt. sz.: 2/468-1942.

Juh — Ovis aries L. vagy kecske — Capra hircus L.

Baloldali mandibularészlet a P_2 — M_3 -mal (XI. t. 8.). Kifejlett állatból.

II. négyszög, 14. szelvény 2. gödör. Lelt. sz.: 2/475-1942.

Juh — Ovis aries L.

Jobboldali metatarsus. Kifejlett állatból.

II. négyszög, 14. szelvény, 4. gödör. Lelt. sz.: 2/475-1942.

Kecske — Capra hircus L.

Jobboldali szarvcsapdarab (XI. t. 23.). Kifejlett állatból.

Lapos, fel- és hátrahajló szarvcsap darabja. Egész lefutásában egy síkban halad, csavarodásra nem hajlamos. Aegagrus-típusú.

II. négyszög, 14. szelvény, 38. gödör, 25 cm mélységig. Lelt. sz.: 2/482-1942.

Szarvasmarha — Bos taurus L.

Koponyatetőrészlet a jobboldali szarvcsappal és mandibula pars incisívája (a met-

szőfogak nélkül). Koponyadarab fiatal, a mandibuladarab pedig kifejlett állatból származik.

A szarvcsap rövid, vékony, oldalt és előre irányuló. Töve csaknem kör alakú keresztmetszetű, fala vékony, enyhén barázdált. Brachyceros-típus.

Óstulok — Bos primigenius Boj.

Baloldali scapula distalis fele. Kifejlett állatból.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Baloldali mandibularészlet a M_2 — M_3 -mal. Kb. 2—2 és 1/2 éves állatból.

II. négyszög, 17. szelvény, 20. gödör. Lelt. sz.: 2/500-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

2 agancshegy. Koruk meghatározhatatlan.

II. négyszög, 18. szelvény, 2. gödör. Lelt. sz.: 2/504-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

Agancsdarab. Kora meghatározhatatlan.

II. négyszög, 18. szelvény, 4. gödör. Lelt. sz.: 2/507-1942.

Gímszarvas — Cervus elaphus L.

4 agancsdarab. Koruk meghatározhatatlan.

Vadmacska — Felis silvestris Schreb.

Baloldali ulna darabja. Kifejlett állatból.

Hal — Piscis ind.

Csigolya. Sérült.

IV. Mérettáblázatok

Szarvasmarha — *Bos taurus* L.

Koponya	1/510-1947	2/262-1942	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége
P ₁ — P ₃	—	50	—	—	—
P ₁ — M ₃	—	119	2/123—1948	64	78
Foramen magnum hossza	33	—	2/158—1948	—	68
Foramen magnum szél.	32	—	2/191—1948	—	80
P ₁ — P ₁	—	83	2/212—1948	59	77
M ₁ — M ₁	—	115	2/258—1948	—	68
A szápadlás legnagyobb szélessége	—	79	2/265—1948	54	78
			2/275—1948	—	77
			2/311—1948	—	77

Szarvcsap

Humerus

	Hossza	Legnagyobb átmérő	Legkisebb átmérő	Basis-körméret	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége	
1/132—1938	—	60	47	—	1/115—1947	—	82	—	77
12/14—1941	—	56	47	—	1/172—1947	—	67	—	—
12/13—1941	289	60	48	176	1/287—1947	—	66	—	65
1/172—1947	—	63	41	150	1/287—1947	—	67	—	63
1/287—1947	—	55	47	161	1/466—1947	—	66	—	64
1/321—1947	388	75	68	kb. 220	1/478—1947	32	71	—	67
1/352—1947	—	78	62	226	1/478—1947	—	71	—	68
1/352—1947	—	60	48	174	2/ 54—1948	—	84	—	76
1/352—1947	—	61	47	—	2/119—1948	—	82	—	71
1/352—1947	—	56	47	—	2/158—1948	—	83	—	77
1/352—1947	—	—	56	—	2/191—1948	—	62	—	58
1/510—1947	—	81	69	221	2/233—1948	—	80	—	76
1/525—1947	—	64	48	181	2/ 72—1942	—	85	—	84

Radius

	Hossza	Legnagyobb átmérő	Legkisebb átmérő	Basis-körméret	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/656—1947	—	62	50	183	—	—	65	—	—	43
2/ 41—1948	—	82	58	227	—	—	70	—	—	41
2/ 53—1948	—	76	60	220	—	—	81	—	—	56
2/ 92—1948	324	77	62	222	—	—	69	—	—	40
2/ 92—1948	—	86	65	248	85	46	—	40	—	—
2/102—1948	—	71	59	215	—	—	67	—	—	46
2/102—1948	—	67	53	195	—	—	68	—	—	47
2/150—1948	—	78	67	230	—	—	69	—	—	45
2/151—1948	—	73	54	205	—	—	62	—	—	40
2/191—1948	—	63	48	—	—	—	62	—	—	45
2/208—1948	—	55	48	162	—	—	62	—	—	40
2/244—1948	kb. 540	80	74	247	—	—	62	—	—	45
2/244—1948	—	74	62	218	—	—	62	—	—	45
2/265—1948	—	63	54	185	—	—	62	—	—	45
2/292—1948	467	—	70	—	—	—	62	—	—	40
2/292—1948	—	86	72	258	—	—	62	—	—	45
2/292—1948	—	77	67	230	89	—	—	43	—	—
2/332—1948	—	49	45	153	—	—	—	36	—	—
2/333—1948	—	78	63	—	85	—	—	43	—	—
4/ 15—1934	465	77	68	kb. 220	—	—	—	78	—	50
4/ 15—1934	468	78	69	kb. 220	—	—	—	69	—	43
2/482—1942	86	41	37	122	—	—	—	67	—	44

Scapula

	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége	
1/115—1947	54	71	52	2/135—1948
1/172—1947	44	69	51	2/332—1948
1/478—1947	37	62	—	2/332—1948
1/478—1947	46	67	59	2/241—1948
1/478—1947	—	—	53	2/241—1948
1/525—1947	59	71	51	2/261—1948
2/ 54—1948	56	74	50	2/265—1948
2/144—1948	53	67	54	2/265—1948
				2/265—1948
				2/275—1948
				2/275—1948
				2/275—1948
				2/275—1948
				3/119—1941

Metacarpus.

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége		Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/60—1947	58	35	—	38	—	—	2/152—1948	—	—	75	—	—	58
1/60—1947	—	—	45	—	19	30	2/191—1948	—	—	75	—	—	56
1/115—1947	—	—	60	—	22	33	2/182—1948	—	—	70	—	—	55
1/131—1947	—	34	56	—	24	34	2/212—1948	—	37	63	—	—	—
1/152—1947	—	—	49	—	25	33	2/212—1918	96	—	—	84	—	—
1/172—1947	62	—	—	39	—	—	2/288—1948	—	42	65	—	—	51
1/195—1947	—	—	55	—	22	32	2/288—1948	—	—	68	—	—	52
1/195—1947	—	—	60	—	—	32	2/308—1948	—	31	54	—	28	43
1/261—261	—	—	49	—	22	33	2/25—1942	—	—	60	—	—	45
1/287—1947	—	—	47	—	20	32							
1/321—1947	—	—	62	—	—	—							
1/352—1947	—	—	62	—	24	34							
1/418—1947	—	—	49	—	20	31							
1/455—1947	—	—	54	—	22	30							
1/455—1947	59	36	—	39	—	—							
1/466—1947	—	—	49	—	23	33							
1/478—1947	—	—	68	—	27	35							
1/478—1947	—	—	55	—	21	30							
1/496—1947	—	—	61	—	—	33	1/115—1947	81	—	56	—	—	46
1/525—1947	—	—	74	—	29	40	1/131—1947	77	—	49	—	—	42
1/539—1947	—	—	64	—	27	36	1/152—1947	59	—	37	—	—	32
1/656—1947	—	—	65	—	26	37	1/172—1947	68	—	46	—	—	38
2/35—1948	67	—	—	43	—	—	1/195—1947	67	—	45	—	—	37
2/54—1948	59	31	—	38	—	—	1/239—1947	73	—	50	—	—	41
2/54—1948	—	—	59	—	24	33	1/239—1947	—	—	43	—	—	39
2/55—1948	—	—	61	—	28	35	1/287—1947	71	—	49	—	—	40
2/90—1948	—	—	54	—	24	33	1/321—1947	71	—	47	—	—	41
2/101—1948	—	—	48	—	21	32	1/352—1947	71	—	47	—	—	40
2/168—1948	—	—	69	—	27	39	1/396—1947	79	—	49	—	—	43
2/191—1948	59	31	—	35	—	—	1/373—1947	70	—	46	—	—	38
2/288—1948	—	—	63	—	27	34	1/418—1947	59	—	37	—	—	33
2/301—1948	66	—	44	—	19	31	1/466—1947	69	—	44	—	—	38
2/258—1948	70	41	—	45	—	—	1/466—1947	62	—	39	—	—	33
2/261—1948	—	—	71	—	30	37	1/466—1947	—	—	50	—	—	42
2/265—1948	—	—	71	—	26	38	1/510—1947	74	—	48	—	—	—
2/265—1948	—	—	70	—	26	37	1/586—1947	62	—	40	—	—	33
2/265—1948	62	36	—	42	—	—	1/586—1947	—	—	37	—	—	30
2/265—1948	—	—	58	—	23	—	2/ 35—1948	—	—	39	—	—	33
2/275—1948	67	37	—	43	—	—	2/ 47—1948	70	—	45	—	—	38
2/275—1948	58	34	—	37	—	—	2/ 47—1948	71	—	46	—	—	38
3/12—1941	—	—	57	—	—	32	2/ 54—1948	75	—	53	—	—	43

Astragalus.

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége		Legnagyobb hossza	Legnagyobb szélessége	Legnagyobb mélysége		
1/352—1947	—	—	58	—	—	43	2/158—1948	72	—	42		
1/185—1947	—	—	72	—	—	55	2/168—1948	60	40	33		
1/195—1947	—	—	57	—	—	42	2/212—1948	74	52	44		
1/287—1947	105	—	—	91	—	—	2/233—1948	70	50	40		
1/287—1947	—	—	65	—	—	47	2/233—1948	77	54	44		
1/287—1947	—	—	67	—	—	48	2/265—1948	78	52	44		
1/373—1947	—	—	67	—	—	50	2/275—1948	—	45	40		
1/373—1947	—	—	61	—	—	45	2/275—1948	—	46	41		
1/496—1947	—	—	69	—	—	49	2/275—1948	65	42	34		
2/35—1948	—	—	64	—	—	46	2/288—1948	73	48	42		
2/54—1948	106	—	—	91	—	—	2/309—13948	71	45	40		
2/119—1948	—	—	75	—	—	57	3/ 12—1941	75	50	44		
2/144—1948	—	—	63	—	—	45	2/ 45—1942	72	50	42		
2/144—1948	—	—	67	—	—	51	2/ 45—1942	69	47	38		
2/144—1948	91	—	—	76	—	—						

Calcaneus

Os phalangis I.

	Legnagyobb hossza	Legnagyobb szélessége	Legnagyobb mélysége
1/ 37—1947	141	42	55
1/287—1947	—	42	50
1/321—1947	142	—	55
1/478—1947	—	47	—
1/510—1947	—	43	51
2/ 24—1948	135	46	45
2/ 54—1948	—	46	51
2/ 90—1948	—	49	50
2/123—1948	—	43	57
2/158—1948	135	44	47
2/174—1948	139	40	—
2/191—1948	133	44	48
2/261—1948	125	42	52
2/265—1948	129	35	44
2/288—1948	121	38	45
2/311—1948	—	47	52
2/ 72—1942	138	48	60
2/ 72—1942	—	—	53

1/131—1947	—	29	24	28	—	18	22
1/131—1947	61	35	29	31	38	23	25
1/195—1947	51	35	29	—	35	21	—
1/287—1947	54	28	24	26	33	17	20
1/321—1947	60	35	—	32	35	—	25
1/412—1947	58	30	25	30	35	20	22
1/418—1947	54	29	23	27	33	17	21
1/455—1947	53	29	24	27	34	18	21
1/478—1947	61	35	28	32	38	22	25
1/532—1947	60	39	31	33	—	23	29
1/532—1947	63	35	28	—	41	22	26
1/532—1947	—	—	26	31	—	20	24
1/586—1947	58	30	26	29	34	18	22
1/586—1947	55	29	25	27	33	—	21
2/ 54—1948	58	—	25	30	—	20	24
2/ 54—1948	58	36	30	—	—	23	—
2/ 54—1948	55	—	26	—	—	20	—
2/ 96—1948	59	—	33	34	41	24	27
2/ 96—1948	60	30	24	28	38	19	—
2/123—1948	60	30	26	29	36	19	—
2/151—1948	60	32	—	31	35	21	23
2/174—1948	63	29	24	26	33	18	21
2/191—1948	59	30	27	30	37	19	23
2/212—1948	52	32	27	28	34	—	24
2/241—1948	54	29	24	28	33	19	22
2/655—1948	56	30	24	29	35	17	21

Metatarsus

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélesség	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
14/ 1—1936	48	—	—	48	—	—
1/115—1947	46	25	—	45	—	—
1/115—1947	—	—	—	—	27	33
1/115—1947	—	18	—	36	20	—
1/131—1947	—	—	63	—	30	36
1/131—1947	—	—	56	—	29	33
1/195—1947	—	—	57	—	28	33
1/239—1947	—	—	—	—	28	33
1/352—1947	—	22	—	46	—	—
//510—1947	—	—	56	—	26	33
1/656—1947	50	30	—	47	—	—
2/ 54—1948	—	—	59	—	28	35
2/ 35—1948	58	—	—	57	—	—
2/ 47—1948	—	—	57	—	—	35
2/ 54—1948	—	—	58	—	27	34
2/ 54—1948	—	—	62	—	30	36
2/101—1948	44	25	—	44	—	—
2/123—1948	48	28	—	—	—	—
2/139—1948	66	40	—	61	—	—
2/151—1948	55	31	—	53	—	—
2/158—1948	—	—	64	—	—	38
2/174—1948	—	—	59	—	28	34
2/191—1948	—	—	62	—	—	36
2/213—1948	54	—	—	55	—	—
2/233—1948	—	—	66	—	30	38
2/265—1948	48	31	—	49	—	—
2/265—1948	—	—	62	—	30	36
2/288—1948	—	—	58	—	27	34
2/301—1948	47	27	—	46	—	—
3/119—1941	—	—	61	—	30	31
2/ 82—1942	54	—	—	50	—	—

Os phalangis II.

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/115—1947	41	36	29	31	38	27	34
1/152—1947	39	31	24	26	34	26	33
1/195—1947	45	34	26	29	38	27	32
1/287—1947	38	32	26	28	36	25	30
1/396—1947	36	29	23	26	32	23	31
1/523—1947	38	28	22	23	29	21	27
1/586—1947	40	31	25	27	36	24	32
1/586—1947	40	32	26	27	33	26	31
2/ 35—1948	47	34	27	29	38	24	33
2/123—1948	37	30	24	36	34	24	31
2/144—1948	43	33	26	29	36	25	32
2/212—1948	37	30	23	25	—	21	27
2/241—1948	—	28	23	24	—	21	—
2/288—1948	43	—	27	31	—	28	39
2/301—1948	37	30	27	—	32	23	—

Os phalangis III.

	Legnagyobb szélesség	Legnagyobb mélység
1/466—1947	42	44

Juh — Ovis aries L.

Szarvcsap

	Legnagyobb átmérő	Legkisebb átmérő	Basis- körméret
17/123—1937	45	32	122
1/ 37—1947	60	44	165

Metatarsus

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
2/472—1942	134	19	11	22	20	9	15

Kecske — *Capra hircus* L.

Szarvcsap

	Legnagyobb átmérő	Legkisebb átmérő	Basis-körméret
6/ 4—1934	34	24	—
2/ 54—1948	37	27	103
2/241—1948	32	24	93

Metacarpus

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
2/241—1934	114	28	18	32	19	12	—

Sertés — *Sus scrofa dom.* L.

Koponya

	1/257—1947	1/41?—1947
Legnagyobb homlokszélesség	74	82
Belső szemzugok közti táv.	55	—
Foramen supraorbitalek közti táv.	30	—
Orrcsontok legnagyobb széles.	52	—
Környecsont legnagyobb széles.	17	—
Külső hallójáratok közti táv.	67	—
Nyakszirtpikkely szélessége	—	54
Koponyaüreg legnagyobb szél.	61	70

Mandibula

	1/113—1938	1/162—1947	1/510—1947	2/ 35—1948	2/ 80—1948	2/191—1948	2/265—1948	2/ 25—1942	2/ 63—1942
Hossza az angulus mandibulaeig	—	—	—	202	—	—	—	—	—
Hossza az állkapocsizületig	—	—	—	220	—	—	—	—	—
Mandibulaág magassága az állkapocsizületig	—	—	—	90	—	—	80	—	—
Magasság a P ₁ -nél	31	26	26	—	—	—	33	31	—
Magasság a M ₁ -nél	33	35	31	—	—	—	33	35	37
A symphysis hossza	55	62	62	54	63	—	—	—	—
Fogsorhossz	—	156	142	151	—	—	—	—	—
P ₁ —M ₃	—	117	107	109	—	—	—	105	—
M ₁ —M ₃	—	59	56	61	—	—	63	61	62
Diastema hossza	—	—	—	20	—	—	—	—	—
Metszőfogsor hossza	18	21	17	19	19	15	—	—	—
Metszőfogsor szél.	38	32	33	35	35	40	—	—	—
Mandibulatest legkisebb szélessége	37	32	—	31	33	34	—	—	—
Szélesség a C-knél	—	—	—	40	40	45	—	—	—

Scapula

	Hossza	Spina scapulae hossza	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége
1/158—1938	—	—	19	30	20
11/ 3—1938	—	—	20	30	21
11/ 9—1938	—	—	20	32	22
11/ 80—1938	169	121	19	30	20

Humerus

	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/158—1938	13	—	19	—
11/3—1938	12	36	19	38
11/ 9—1938	13	36	20	37
11/88—1938	13	36	20	36
1/239—1947	13	34	18	—
1/272—1947	12	—	16	—
1/272—1947	12	—	18	—
1/586—1947	11	—	16	—
2/101—1948	13	—	19	—
2/151—1948	12	—	20	—
2/151—1948	—	57	—	56

Radius

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/158—1938	—	28	14	—	19	—	—
11/ 3—1938	—	26	14	—	19	10	—
11/ 9—1938	—	27a	16	—	19	10	—
11/ 80—1938	135	27	15	32	21	11	28
1/532—1947	—	24	14	—	18	9	—
2/191—1948	—	27	16	—	20	10	—

Tibia

	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/115—1947	17	27	14	24
1/131—1947	17	28	12	24
1/131—1947	14	26	12	22
1/272—1947	15	—	12	—
1/272—1947	15	—	12	—
1/525—1947	16	26	12	—
1/586—1947	15	—	11	—

Os phalangis I.

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/158—1938	26	14	11	13	15	8	9
1/158—1938	—	14	11	13	15	8	10

Őstulok — *Bos primigenius* Bøj.

Szarvcsap					2/ 35—1948	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Distalis epiphysis mélysége
	Legnagyobb hossza	Legnagyobb átmérő	Legkisebb átmérő	Basis-körméret						
17/138—1937	—	141	95	377	2/ 35—1948	—	65	—	55	—
5/194—1939	—	85	73	247	2/ 35—1948	92	—	—	47	—
12/14—1941	—	83	75	252	2/ 54—1948	93	—	—	49	—
1/220—1947	663	108	93	322	2101—1948	—	—	90	—	58
2/30—1948	kb. 655	105	89	312	2/191—1948	104	58	—	—	—
2/30—1948	—	117	103	155	2/241—1948	92	—	—	44	—
2/30—1948	735	117	91	335	2/275—1948	91	—	—	47	—
2/53—1948	732	122	91	337	3/119—1941	102	—	—	49	—
2/53—1948	—	126	102	364						
2/244—1948	—	113	102	335						
4/ 14—1934	—	85	67	241						
1/161a—1947	678	115	99	337						
2/168—1942	—	128	97	361						
2/191—1942	—	125	103	360						
2/191—1942	—	92	87	—						

Scapula					1/195—1947	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb szélessége	Diaphysis epiphysis mélysége
	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége								
1/252—1947	72	—	63	1/195—1947	77	46	—	50	—	—	—
1/436—1947	—	81	55	1/231—1947	80	50	—	50	—	—	—
1/482—1947	—	83	52	1/352—1947	—	—	81	—	31	40	—
2/54—1948	67	82	—	1/539—1947	—	43	—	46	—	—	—
2/144—1948	—	89	59	1/586—1947	—	—	88	—	32	46	—
				2/123—1948	82	52	—	54	—	—	—
				2/144—1948	—	—	87	—	—	46	—
				2/144—1948	—	—	81	—	34	44	—
				2/182—1948	80	52	—	51	—	—	—
				2/241—1948	—	—	77	—	26	39	—
				2/275—1948	79	50	—	47	—	—	—

Humerus					14/ 1—1936	Proximalis epiphysis szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Distalis epiphysis mélysége
	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége					
14/ 1—1936	—	41	90	—	14/ 1—1936	119	—	96	—
1/115—1947	—	—	99	—	1/466—1947	—	83	—	62
1/412—1947 kb. 140	—	—	—	kb. 140	1/525—1947	—	82	—	63
2/ 54—1948	—	—	95	—	1/532—1947	—	73	—	52
2/191—1948 kb. 130	—	—	—	135	2/174—1948	—	81	—	62
2/265—1948	—	—	92	—	2/191—1948	—	90	—	68
2/ 63—1942	—	113	—	—					

Radius					1/131—1947	Legnagyobb hosszúság	Legnagyobb szélesség	Legnagyobb mélység
	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége				
12/ 13—1941	120	—	—	61	1/131—1947	82	55	45
1/ 60—1947	—	—	—	—	1/287—1947	88	56	49
1/231—1947	110	—	94	55	1/352—1947	88	58	50
1/352—1947	—	58	—	—	1/418—1947	86	60	50
1/455—1947	98	—	—	46	1/478—1947	83	—	—
1/525—1947	99	—	—	52	2/241—1948	88	59	52
					2/241—1948	88	62	51
					2/275—1948	91	63	52

Metacarpus					1/195—1947	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb szélessége	Diaphysis epiphysis mélysége
					1/195—1947	77	46	—	50	—	—
					1/231—1947	80	50	—	50	—	—
					1/352—1947	—	—	81	—	31	40
					1/539—1947	—	43	—	46	—	—
					1/586—1947	—	—	88	—	32	46
					2/123—1948	82	52	—	54	—	—
					2/144—1948	—	—	87	—	—	46
					2/144—1948	—	—	81	—	34	44
					2/182—1948	80	52	—	51	—	—
					2/241—1948	—	—	77	—	26	39
					2/275—1948	79	50	—	47	—	—

Tibia					14/ 1—1936	Proximalis epiphysis szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Distalis epiphysis mélysége
					14/ 1—1936	119	—	96	—
					1/466—1947	—	83	—	62
					1/525—1947	—	82	—	63
					1/532—1947	—	73	—	52
					2/174—1948	—	81	—	62
					2/191—1948	—	90	—	68

Astragalus					1/131—1947	Legnagyobb hosszúság	Legnagyobb szélesség	Legnagyobb mélység
					1/131—1947	82	55	45
					1/287—1947	88	56	49
					1/352—1947	88	58	50
					1/418—1947	86	60	50
					1/478—1947	83	—	—
					2/241—1948	88	59	52
					2/241—1948	88	62	51
					2/275—1948	91	63	52

Calcaneus

	Legnagyobb hosszúság	Legnagyobb szélesség	Legnagyobb mélység
1/185—1947	150	54	—
1/478—1947	182	52	73
1/523—1947	166	55	67
2/35—1948	156	49	55
2/101—1948	—	58	71

Metatarsus

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
2/101—1948	—	—	73	—	34	41
2/123—1948	—	—	73	—	36	43
2/123—1948	67	42	—	65	—	—

Oos phalangis I.

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/239—1947	70	44	36	41	48	29	32
1/412—1947	68	—	31	37	—	27	30
1/455—1947	67	46	39	41	47	27	29
1/510—1947	63	41	—	—	—	—	—
1/525—1947	75	40	34	36	48	26	31
2/144—1948	65	38	32	36	41	25	29
2/191—1948	70	39	32	32	—	24	—
2/191—1948	65	43	35	37	45	25	29
2/275—1948	65	41	35	38	48	26	28

Os phalangis II.

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/131—1947	—	41	32	—	43	30	—
2/35—1948	52	40	33	38	—	34	40

*Gímszarvas — Cervus elaphus L.**Scapula*

	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége
1/525—1947	38	58	40
1/525—1947	38	62	42
2/123—1948	36	61	41
2/174—1948	34	59	40
2/174—1948	37	—	42

Humerus

	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Diaphysis epiphysis mélysége
1/37—1947	—	51	—	56
1/60—1947	—	56	—	55
1/185—1947	22	54	30	—
1/221—1947	—	57	—	58
1/221—1947	29	59	—	60
1/418—1947	—	53	—	53
1/436—1947	—	58	—	56
1/478—1947	—	59	—	55
2/35—1948	33	—	36	—
2/35—1948	—	60	—	57

Radius

	Proximalis epiphysis szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/239—1947	—	54	—	41
1/321—1947	60	—	33	—
1/321—1947	—	52	—	—
1/373—1947	—	62	—	42
1/455—1947	—	55	—	39
2/174—1948	57	—	34	—
2/191—1948	57	—	32	—

Metacarpus

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/525—1947	—	—	49	—	24	32
3/119—1941	56	33	—	37	—	—
3/119—1941	—	—	47	—	26	30

Tibia

	Distalis epiphysis szélessége	Distalis epiphysis mélysége
12/13—1941	53	42

Astragalus

	Legnagyobb hosszúsága	Legnagyobb szélessége	Legnagyobb mélysége
1/287—1947	53	30	32
1/287—1947	54	31	—
1/525—1947	58	37	34

Calcaneus

	Legnagyobb hosszúsága	Legnagyobb szélessége	Legnagyobb mélysége
1/478—1947	103	31	39
1/510—1947	99	27	38
1/523—1947	108	30	40

Radius

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége
1/195—1947	27	16	17	9

Metatarsus

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
12/ 13—1941	313	42	25	51	45	23	31
2/145—1948	—	—	—	52	—	—	33

Metacarpus

	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/185—1947	20	13	—	—	9	—
1/272—1947	—	12	23	—	10	15
1/586—1947	22	14	—	17	10	—
2/332—1948	—	13	—	15	9	—

Os phalangis I.

	Hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/131—1947	42	24	18	22	24	13	15
1/152—1947	55	24	21	23	29	17	19
1/195—1947	57	26	20	24	30	17	20
1/272—1947	59	25	20	23	32	17	19
1/287—1947	58	26	19	25	33	17	19
1/418—1947	55	24	19	24	30	16	19
1/436—1947	57	24	20	24	29	18	20
1/510—1947	58	23	19	22	29	16	20
1/510—1947	59	24	21	23	29	18	20
1/586—1947	—	—	17	20	—	—	18
2/123—1948	57	24	19	22	31	17	19
2/135—1948	58	24	21	24	31	18	21
2/191—1948	—	26	—	24	32	18	21
2/241—1948	44	22	18	21	28	26	18
2/ 82—1942	59	24	18	22	32	16	19
2/220—1942	58	24	19	23	29	17	20

Metatarsus

	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/195—1947	10	20	7	14

Vaddisznó — Sus scrofa fer. L.

Mandibula

	Magasság a P1-nél	Simphysis hossza	Diastema hossza	Metszőfogor hossza	Metszőfogor szélessége	Szélesség a C-knél
1/104—1938	—	128	—	32	56	79
1/162—1947	—	124	—	46	67	—
1/162—1947	—	124	—	38	59	—
1/239—1947	55	107	—	36	60	76
1/352—1947	—	123	—	34	60	—
1/466—1947	52	127	45	33	62	81
1/532—1947	—	107	70	30	56	70

Os phalangis II.

	hossza	Proximalis epiphysis szélessége	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Proximalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége	Distalis epiphysis mélysége
1/272—1947	46	24	18	21	31	21	27
1/510—1947	44	23	17	21	30	22	29
1/510—1947	44	24	16	—	30	21	—
2/332—1948	42	22	15	19	29	21	28

Scapula

	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége
12/ 13—1941	36	49	35
2/123—1948	32	44	33
2/151—1948	32	46	31

Őz — Capreolus capreolus L.

Scapula

	Collum scapulae legkisebb szélessége	Angulus articularis szélessége	Facies articularis mélysége
1/321—1947	19	31	19

Humerus

	Diaphysis legkisebb szélessége	Distalis epiphysis szélessége	Distalis epiphysis mélysége	Diaphysis legkisebb mélysége
1/539—1947	24	55	32	50
2/191—1948	23	53	35	53
2/191—1948	21	—	31	—

DIE VERTEBRATENFAUNA DER FUNDORTE DER LENGYELER KULTUR I.

SÁNDOR BÖKÖNYI

Schon frühzeitig ergab sich die Notwendigkeit der Untersuchung der bei Gelegenheit archäologischer Grabungen aus Ansiedlungen und Gräbern zum Vorschein gekommener tierischer Überreste. Die erste Anregung zu diesen Untersuchungen erhielten die Zoologen von den Archäologen, die frühzeitig erkannten, dass wir durch die Bestimmung der bei Ausgrabungen zum Vorschein gelangter tierischer Überreste, Gebeine, Zähne, Geweihe usw., nicht nur die von einst lebenden Völkern gejagten und gezüchteten Tiere kennenlernen, sondern darüber hinaus, aus den so gewonnenen Daten auch auf die wirtschaftliche Lage und auf die damals herrschenden klimatischen Verhältnisse zu schliessen vermögen.

Die ersten Zoologen jedoch, die hauptsächlich vom Gebiet der Paleontologie und Tierzuchtlehre auf dieses Gebiet umsattelten und sich mit diesen Untersuchungen zu beschäftigen begannen, führten ihre Versuche — von wenigen Ausnahmen abgesehen — nicht in dieser Richtung, sondern vertieften sich eher in rassenkundliche Probleme. Dies hatte grundsätzlich zwei Ursachen. Erstens dass aus den damaligen Ausgrabungen eine ziemlich geringe Anzahl Knochenmaterial in die Hände der Forscher gelangte, da die Gräber das Material überhaupt nicht, oder sehr lückenhaft einlieferten, zweitens aber dass das Interesse derjenigen Forscher, die ursprünglich Züchter waren, von vornherein in dieser Richtung lag, die auf dieses Gebiet übergegangenen Paleontologen brachten aber solche Forschungsrichtungen mit sich, welche zu diesen Zeiten auf ihrem ursprünglichen Fachgebiet begangen wurden und schliesslich wiederum in die Rassenkunde mündeten. Als Resultat dieser Forschungsrichtung mehrten sich dann die Hausterrassen und gleichzeitig auch ihre wilden Ahnen wie Pilze, dagegen war unser Wissen über die Zusammensetzung der gesamten Fauna, über ihre Veränderungen, mehr als gering.

Eine grundsätzliche Änderung auf diesem Gebiet brachten erst die dem ersten Weltkrieg folgenden Jahre; vor allem waren es Schweizer Autoren, die die Fauna einer ganzen Reihe Schweizer urzeitlichen Siedlungen aufgearbeitet hatten, und sich in ihrer Arbeit neben rassenkundlichen Beziehungen, auch mit der Fauna als Ganzes beschäftigten. Der schwache Punkt ihrer Arbeit war aber, dass sie das Material der einzelnen Siedlungen in sich untersuchten, und nicht einmal in den Zusammenfassungen die Gestaltung der Fauna in ihrer Entwicklung betrachteten. Es leistete eine sehr nützliche Arbeit in dieser Beziehung auch der Pole *Lubitz-Niezabitowski*, der die Ergebnisse der Untersuchung des Knochenmaterials zahlreicher archäologischer Fundstätten in Polen summierte. Er starb leider, bevor er seine zusammenfassende Arbeit beenden konnte, so dass seine Ergebnisse nur in Form von Notizen auf uns übergingen. In den neueren Zeiten leistete der deutsche *Boessneck* wertvolle Arbeit in dieser Beziehung, der ein sehr reichhaltiges und recht wertvolles Knochenmaterial, das sich vom Neolithikum bis zum Mittelalter erstreckt, aufarbeitete, doch vertiefte sich auch er eher in die Beziehungen der Rassenkunde und der

Grössenverhältnisse und wertete sein Material in faunistischer und faunadynamischer Hinsicht nicht aus.

Wir haben diejenigen Ergebnisse, die sich auf die Untersuchungen der Fauna urzeitlichen Fundstätten, in erster Reihe urzeitlicher Siedlungen beziehen, in letzter Zeit zusammengefasst. Dabei verfolgten wir die Entwicklung der Wirbeltierfauna über die Urzeit Ungarns und bestimmten die charakteristischen Züge der Fauna der einzelnen Zeitalter — auch der einzelnen Kulturen in Neolithikum und in der Kupferzeit. Diese Kennzeichen sind so typisch, dass wir in ihrer Kenntnis aus der Zusammensetzung der Fauna einzelner Siedlungen auf deren archäologisches Alter schliessen können.

In unserer oben genannten Arbeit befassten wir uns jedoch nur mit einer bestimmten eingeschränkten Anzahl von Fragen im Zusammenhang mit dem heimischen Knochenmaterial der Urzeit; so vertieften wir uns überhaupt nicht in rassenkundliche, über die Körpergrösse der Tiere und ihre Altersgruppe usw. betreffende Probleme. Da aber vom Blickpunkt der einstigen Fauna, hauptsächlich aber der Fauna der Haustiere auch diese Fragen eine grosse Wichtigkeit haben, wollen wir uns mit diesen in den nächsten Jahres beschäftigen, nach Möglichkeit die Faunen der heimischen urzeitlichen Kulturen aneinander reihend. Diese Arbeit beginnen wir jetzt mit der Fauna der Lengyeller Kultur.

Die Lengyeller Kultur ist eine der interessantesten und wichtigsten Kulturen des Aeneolithikums in Ungarn, deren reiche Ansiedlungen und Friedhöfe im Süden Transdanubiens aufgedeckt wurden. Die monographische Aufarbeitung des archäologischen Materials der Kultur erschien in jüngster Zeit und zur Ergänzung dieser möchte ich nun der Bearbeitung des Tierknochenmaterials, d. h. mit Bekanntmachung der vom Menschen dieser Kultur gezüchteten und gejagten Tiere beitragen.

Die Fauna der beiden „klassischen“ Fundorte der Lengyeller Kultur — die Fauna von Zengővárkony und Pécsvárad-Aranyhegy — wenigstens ihre Zusammensetzung haben wir in unserem zusammenfassenden Aufsatz bereits behandelt. Die Fauna von Villánykövesd, die seither ausgegraben wurde, ist aber auch in dieser Beziehung noch unbekannt. Unsere Arbeit, die sich mit der Fauna der Kultur beschäftigt, — wünschen wir in zwei Teilen veröffentlichen. Im zur Zeit erscheinenden ersten Teil teilen wir die Beschreibung der Tierreste der Fundorte von Zengővárkony und Pécsvárad mit, während der zweite Teil, der die Beschreibung und Masse des Materials von Villánykövesd, sowie die Auswertung des gesamten zoologischen Materials der Kultur beinhalten soll, wird in der nächsten Nummer desselben Jahrbuches erscheinen.

Am Fundort von Zengővárkony führt *János Dombay* seit 1934 an dem von Pécsvárad-Aranyhegy aber seit 1936 Grabungen durch. Das von den beiden Fundorten zum Vorschein gelangte Material kam zum überwiegenden Teil aus Siedlungsteilen, Gruben, Häusern usw. hervor, ist also grundsätzlich als Küchenabfall zu betrachten (aus Gräbern kam nur eine ganz geringe Anzahl von Knochen zum Vorschein).

Da das aufzuarbeitende Knochenmaterial aus Küchenabfall besteht, können wir nicht erwarten, und finden auch tatsächlich keine ganzen Skelette oder Schädel — ausgenommen Hundeschädel — darin, sondern nur mit dem Fleisch gleichzeitig transchierete Skelett-Teile. Wie gründlich dieses Transchieren war, beweist, dass wir im Material beider Fundorte, unter annähernd 2000 St. Knochen nicht einen einzigen in seiner ganzen Länge übriggebliebenen von Hausrind oder von Ur - (also von Grosstieren stammenden) -Knochen fanden. Auch unter den Hirschknochen fand sich bloss ein einziger dieser Art; die übrigen Knochen waren alle zu Stücken gebrochen, um das Knochenmark aus ihnen zu gewinnen. Ganze Knochen finden wir sogar unter den Knochen der Kleintieren (Schaf, Ziege, Schwein, Reh) nur selten, auch diese in Stücke gebrochen (dies zeugt nebenbei von der Unkenntnis der Bevölkerung, da die Tiere nicht in den Gelenken transchieret wurden). Auch die Mandibulen der Wildschweine wurden zerbrochen, um die Hauer gewinnen zu können, die sie dann gespalten oder geschliffen als Schmuck oder als Stammesabzeichen trugen.⁹ An sehr vielen Knochen sind die Spuren des Schnitzens und Schleifens zu sehen; dies sind unfertige Geräte. Im Gegensatz zu den zerbrochenen Knochen der Gliedmassen und Schädel sind die Hornzapfen — zur grossen Freude und zum Nutzen des Zoologen — in recht gutem Zustand. Diese kamen an den Fundorten im Verhältnis zu den Knochen in recht grosser Zahl zum Vorschein; vielleicht stehen Zengővárkony und Pécsvárad von allen heimischen archäologischen Fundorten am günstigsten in dieser Beziehung (was natürlich auch der Tatsache zugeschrieben werden kann, dass in der ersten Zeit der Ausgrabungen ein ausgewähltes Knochenmaterial eingebracht wurde). Der Grund des unversehrten Zustandes der Hornzapfen ist, dass sie mit dem Schädelscheitel zusammen abgehackt wurden, als man die Schädelhöhle, um das Hirn daraus gewinnen, öffnete. Da diese aber nicht gekocht werden konnten, wurden sie teilweise weggeworfen; es ist aber auch ihre trophäenartige Anwendung vorstellbar, worauf ein in einem Hornzapfen gebohrtes Loch hinweist.

Die Knochen sind also mit wenigen Ausnahmen alle aufgebrochen, sind aber davon abgesehen gut erhalten: sie sind hart, glatt, nicht verfallen (gute Bodenverhältnisse!), sie weisen nur wenige Spuren zeitgenössischer Verletzungen auf, eben so sind die Spuren des Kauens von Hunden an ihnen nur wenig sichtbar.

Bei der Bestimmung der Knochen erwachsen uns in drei Richtungen besondere Probleme: 1. Die Absonderung der Knochen der Haustiere und ihrer wilden Ahnen, 2. die genaue Bestimmung der Ur-Knochen und ihre Trennung von den Wisent-Knochen, 3. die Trennung der Knochen der Schafe und Ziegen.

Die erste Frage ergab sich in den Fällen des Hausrindes und des Schweines, diese waren nämlich die Tierarten, deren wilde Ahnen, der Ur und das Wildschwein, neben ihrer zahmen, auch in wilder Form in der Fauna der beiden Fundorte vorkamen. Die Absonderung geschah hier der Grösse nach, da sich zu Beginn der Domestikation starke Verminderung der Grösse einstellte, die Knochen der Hausstiere also bedeutend kleiner als die ihrer wilden Ahnen sind. Die Frage war aber nicht

immer so einfach, da die Grenzen der Grössenordnungen oft ineinanderfliessen, eine Tatsache, die eine Folge der am Fundort erfolgten Domestikation und der Kreuzung der domestizierten mit den wilden Formen war. In solchen Fällen mussten wir auch das Gewicht der Knochen, die Stärke der Knochenwände, die Entwicklung der Flächen der Muskelhaftung usw. in Betracht ziehen, um bei den einzelnen Knochen zu entscheiden, ob sie von einem Haustier oder einem wilden Tier stammen. Derartige Schwierigkeiten fanden wir z. B. bei der Absonderung der Knochen der Ur-Kühe und der domestizierten Stiere, wo oft sogar die Richtung der Hörner identisch ist, da es sich hier um ganz primitive Haustiere handelt. Doch weisen auch die Extremitäten-Knochen keine starken Abweichungen auf, in Anbetracht der Tatsache, dass auf der primitiven Stufe der Viehzucht die Lebensbedingungen der Haustiere und der Wildtiere oft sehr ähnlich waren.

Bei der Entscheidung der Frage ob die hier zum Vorschein gelangten wilden Boviden-Knochen vom Ur oder vom Wiesent stammen, können wir uns in erster Reihe auf Arbeiten *Schertzs*, *Lehmans*, und *Bibikovas* stützen. Wir glauben, dass die sicherste Art der Absonderung — abgesehen vom Schädel und Hornzapfen — auf Grund der Gestalt des Astragalus und der Metapodien möglich ist, was wir in Bezug auf die Metapodien an mehr als hundert Wisent-Skeletten der Sammlungen verschiedener europäischer Museen selbst kontrollierten. Auf Grund der oben genannten Absonderungsverfahren konnten wir aus den zwei Fundorten bloss Ur-Knochen aufzeigen; die Knochen des Wisents — wie an Fundorten dieses Zeitalters in Mittel-, Süd- und Westeuropas üblich — fehlen.

Unser drittes, gleichzeitig schwierigstes Problem bei der Bestimmung der Knochen der Fundorte war die Trennung der Knochen der Schafe und Ziegen voneinander. Die Knochen dieser beiden, der Systematik nach einander sehr nahe stehenden Arten sind nämlich ausserordentlich ähnlich. Mit ihrer Absonderung beschäftigten sich zahlreiche Verfasser, aus deren Reihe wir uns mit denjenigen, die ihre Untersuchungen nur auf den Unterschied von 1—2 Knochen ausgebreitet hatten, nicht befassen wollen, wir müssen aber die Namen von *Cornevin* und *Lesbre*, *Bützler* und *Gromova*, nennen, als solche, die ihre Beobachtungen auf das ganze Skelett ausdehnten und im wesentlichen für jeden einzelnen Knochen des Skeletts trachteten, Unterschiede zwischen den beiden Arten festzustellen. Leider müssen wir aber feststellen, dass ihre Arbeit nicht das Ergebnis brachte, das die Verfasser selbst von ihr erwarteten, und dass diese Unterschiede an den meisten Knochen bloss scheinbare sind, da die Grenzen wegen der Umänge der individuellen Variation zusammenfliessen und desshalb wir selbst — und wie es scheint, mit uns zusammen die meisten Zoologen des Fachgebietes — den Schädel und den Geweihzapfen ausgenommen, nur im Falle der Metapodien und vielleicht des Radius die Absonderung der beiden Arten für sicher halten. In einigen unserer vorangehenden Arbeiten waren wir selbst noch der Meinung, dass die meisten Knochen des Schafes und der Ziege abgesondert werden können, jetzt aber, nach der Durchsicht des reichen Materials mussten wir zur oben geäusserten Feststellung

gelangen und arbeiten auch das Material dieses Fundorts in diesem Sinne auf.

Im Beschreibungsteil unserer Arbeit geben wir das Knochenmaterial unserer beiden Fundorte nach Fundorteinheiten bekannt. Bei der Altersbestimmung betrachten wir denjenigen Knochen als von einem jungen Tier (*juvenilis*) stammend, dessen Material sehr porös, die Epiphysis-Diaphysis-Grenzen überhaupt noch nicht verknöchert und das Tier weitab von der für die voll ausgewachsenen Exemplare charakteristischen Körpergrösse der Art und Rasse sind. Nicht ganz ausgewachsen (*subadultus*) ist der Knochen des Tieres, bei dem die Verknöcherung der Epiphysis-Diaphysis-Grenze noch nicht ganz beendet ist, das Tier aber die Grösse der ausgewachsenen Exemplare der Art und Rasse im grossen und ganzen bereits erreicht. An den Knochen

ausgewachsener Tiere (*adultus*) ist die Epiphysis-Diaphysis-Grenze verknöchert, der Knochen erreicht die für die Art und Rasse charakteristische Grösse während an den Knochen der reifen (*maturus*) und alten (*senilis*) Tiere bereits Reifungs- und Alterungserscheinungen (schärfere Muskelstränge, Knochenauswüchse, Schmelz- und Dentinmangel) beobachtet werden können.

Die in den Masstabellen stehenden Ziffern haben wir nach den von *Duerst* angegebenen Prinzipien angenommen, nach Arten in der Reihenfolge der Systematik — zuerst die Masse der Haustiere, sodann die der Wildtierarten — gruppiert. Die einzelnen Knochen können in den Tabellen unter der nach Fundorteinheiten angegebenen Inventarnummer gefunden werden.

ФАУНА ПОЗВОНОЧНЫХ ИЗ МЕСТ НАХОЖДЕНИЯ ЛЕНДЬЕЛСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Ш. БЁКЁНИ

Необходимость исследования животных остатков, обнаруженных в ходе археологических раскопок из стоянок и могил, уже давно стало очевидным. Первый толчок к таким исследованиям дали зоологам археологи, рано понявшие, что путем определения обнаруженных в ходе раскопок животных остатков, костей, зубов, рогов, и т. д. можно определить не только виды животных, на которых охотились жившие в далекие времена народы, или которых они разводили, но кроме этого, из полученных таким образом данных можно сделать заключения относительно социальных условий этих племен, как и о тогдашних климатических условиях.

Однако, первые зоологи, работавшие ранее главным образом в области палеонтологии и животноводства и потом начавшие заниматься этими исследованиями — за немногими исключениями — вели свои исследования не в направлении вышеупомянутых целей, а скорее углублялись в проблемы породоведения. В сущности это имело двоякую причину. С одной стороны, при тогдашних раскопках обнаруживалось сравнительно мало костей животных, и ввиду того, что исследователи, ведшие раскопки, либо совсем не собирали материал костей животных, либо только в весьма незначительном количестве, а с другой стороны, те исследователи, которые первоначально были скотоводами, уже заранее проявляли интерес в этом направлении, а палеонтологи, перешедшие в эту область науки, принесли с собой общепринятые тогда в их первоначальной области направления исследований, которые в конце концов также все входили в породоведение. В результате вышеописанного направления исследований быстрым темпом возросло количество видов домашних животных ранних эпох, и одновременно также их диких предков, в то время как о полном составе фауны, о его изменении нам было известно весьма мало.

Существенный поворот в этой области наступил только за годы после первой мировой войны, в первую очередь благодаря деятельности швейцарских авторов, разработавших

фауну целого ряда швейцарских стоянок первобытных времен, и занимавшихся в ходе работы кроме проблем породоведения также совокупностью самой фауны. Недостатком их работы было, однако, что они исследовали материал отдельных стоянок в отдельности, а даже в резюмирующих трудах не рассматривали процесса развития фауны. Весьма ценную работу совершил в этом отношении польский ученый *Лубиц-Ниезабытовски*, резюмировавший результаты исследований бесчисленных археологических мест нахождения Польши, однако, он, к сожалению, умер до завершения своего резюмирующего труда, и следовательно его результаты сохранились только в виде записок. За последнее время весьма ценную работу совершил немецкий исследователь *Бесснек*, обработавший из периода от неолита до средневековья большое количество весьма ценного материала костей. Однако, он также углублялся скорее в проблемы породоведения и порядка величин, не оценивая своего материала с точки зрения общей фаунистики и фауногенетики.

Автор настоящей статьи за последнее время подытожил результаты исследований фауны венгерских палеонтологических мест находений, в первую очередь стоянок. Он проследил развитие фауны позвоночных за период первобытных времен Венгрии, определил характерные черты фауны отдельных эпох первобытных времен Венгрии — а относительно неолита и медного века также характерные черты фауны отдельных культур. Эти черты настолько типичны, что в знании этих данных, из состава фауны отдельных стоянок можно сделать заключения об археологическом возрасте последних.

В ходе вышеупомянутой работы автор занимался только определенными вопросами ограниченного количества, связанными с венгерским археологическим материалом костей. Таким образом, он совсем не углублялся в проблемы породоведения, телосложения животных, распределения по возрастным группам и т. д. Однако, ввиду того, что с точки зрения древней фауны, прежде всего фауны

домашних животных, эти вопросы также весьма существенны, он намерен заниматься этими вопросами в последующие годы, и по возможности исследовать фауну отдельных венгерских палеонтологических культур. Он начал эту работу с исследованием фауны лендъельской культуры.

Лендъельская культура одна из самых интересных и важнейших культур венгерского энеолита, богатые стоянки и могильники которой были раскрыты в южной части Задунайской области. Монографическая обработка археологического материала этой культуры уже была опубликована за последнее время, и автор желает теперь обработкой материала костей животных или же описанием животных, разведенных или убитых человеком этой культуры, внести свой вклад к дополнению этой монографии.

Фауна двух „классических” мест нахождения лендъельской культуры, с. Зенгёварконь и Печварад-Араньхедь, по крайней мере ее состав, уже была описана в вышеупомянутой резюмирующей работе. Фауна отчасти раскрытого с тех пор места нахождения у с. Вилланькёвешд, однако, с этой точки зрения еще неизвестна. Обработка фауны этой культуры предвидена к опубликованию в двух частях, причем в издаваемой теперь первой части сообщается описание и размеры животных остатков из мест нахождения у сс. Зенгёварконь и Печварад, а вторая часть, содержащая описание и размеры вилланькёвешдского материала, как и оценку полного зоологического материала этой культуры, предвидена к изданию в следующем номере нашего ежегодника.

На зенгёварконьском месте нахождения Я. Домбаи проводит раскопки с 1934 года, а в селе Печварад-Араньхедь с 1936 г. На этих двух местах раскопок материал по большей части обнаружен из частей стоянок, ям, домов и т. д., и следовательно его в сущности можно рассматривать как пищевые отбросы. (Из могил было раскопано только весьма незначительное количество костей). Итак, ввиду того, что обрабатываемый материал представлял пищевые отбросы, в нем нельзя было ожидать и не было обнаружено целых скелетов, или целых черепов — за исключением черепов собак —, а только разрезанные на куски вместе с мясом части скелета. Насколько основательным было это разрезание на куски, лучше всего доказывается тем фактом, что в материале двух мест раскопок среди почти 2000 костей не было обнаружено ни одной сохранившейся по всей длине кости крупного рогатого скота или же тура (*Bos primigenius*), значит, кости крупных животных, а даже

среди оленьих костей встречалось только одной такой кости, остальные же были разломаны на куски, в целях извлечения мозга. Целые кости встречались даже среди костей небольших животных (овец, козел, свинья, косуля) только изредка, они также были разломаны на куски. (Это впрочем указывает на отсутствие у этих племен анатомических знаний, так как рассечение животных проводилось не вдоль суставов). Нижние челюсти кабанов также разламывались для извлечения клыков, которые отщепляли, шлифовали и употребляли как украшения или в качестве знака племени. Среди костей на многих экземплярах можно видеть следы резьбы или шлифовки: это куски, из которых начали готовить орудия, но не закончили их. В противоположность разломанным черепам и костям конечностей — к большей радости зоологов — весьма хорошо сохранены роговые отростки. По сравнению с общим количеством костей они в довольно большом количестве были обнаружены на местах раскопок. Среди венгерских археологических мест раскопок, быть может, Зенгёварконь и Печварад занимают в этом отношении первое место (что, разумеется, можно приписать тому обстоятельству, что в первый период раскопок материал костей собирался после отбора). Хорошая сохранность роговых отростков объясняется тем, что они вместе с краем головы были отрезаны с черепной коробки, когда черепную полость вскрыли для извлечения мозга. Однако, ввиду того, что их не могли варить, одну часть выбрасывали, но можно себе также представить, что их использовали для трофея, на что указывает отверстие, продырявленное в одном из роговых отростков.

Итак, все кости, за несколькими исключениями, были разломаны, но невзирая на это, они хорошо сохранены, тверды, их поверхность гладка, не выветренная (хорошие почвенные условия!), на них видно мало повреждений или следов обгладывания собак.

При определении костей особые проблемы возникли в трех направлениях: 1. обособление костей домашних животных и их диких предков, 2. точное определение костей тура и их обособление от костей зубра, 3. обособление костей овец от костей козлов.

Первая проблема возникла в связи с костями крупного рогатого скота и свиней. Это были те роды животных, дикие предки которых, тур и кабан встречались в фауне двух мест нахождения как в одомашненном так и в диком виде. Дифференциация в этом случае проводилась на основании порядка величины, так как в начальной стадии одомашнения наступило значительное уменьшение раз-

меров, и следовательно кости домашних животных значительно меньше костей их диких предков. Однако, вопрос не всегда был таким простым. Границы размеров часто расплывчатые, что следует приписать одомашнению, происходившему на месте нахождения и скрещиванию одомашненных форм с дикими. В таких случаях оказалось необходимым учитывать также вес костей, толщину их стенок, развитость поверхности прикрепления мышц, чтобы разрешить вопрос, происходили ли отдельные кости от домашних или диких животных. Такие трудности возникли напр. при идентификации костей коров тура и быков домашнего крупного рогатого скота, у которых часто даже расположение рогов одинаково, так как речь идет о совсем примитивных домашних животных, а вследствие того, что на ступени первоначального скотоводства жизненные условия домашних и диких животных часто были очень подобными, и кости конечностей не показывают сильных отклонений.

При разрешении того вопроса, происходят ли обнаруженные кости диких Бовид из скелета тура или зубра, автор основывается в первую очередь на работы *Шертца*, *Леманна* и *Бибикова*. Он придерживается того мнения, что самая надежная дифференциация возможна, кроме черепа и рогового отростка, на основании формы *astragalus* и *metapodium*. Относительно формы *metapodium* автор проводил проверку на свыше ста скелетах зубра в различных европейских коллекциях. На основе вышеописанных способов обособления автору удалось выявить из двух мест нахождения только кости тура, в то время как кости зубра отсутствуют — как вообще из мест нахождения в Средней, Южной и Западной Европы подобного возраста.

Третьей, и одновременно труднее всего разрешимой проблемой при идентификации костей было обособление костей козлов и овец, так как кости этих систематологически весьма близких родов животных чрезвычайно похожи друг на друга. Ряд авторов занимался уже их обособлением, и в данном случае мы не распространяемся на тех, кто приводил исследования отличительных черт только одной-двух костей. Однако, следует отметить деятельность *Корнээн* и *Лесбр.* *Бютцлера*, и *Громова*, проводивших исследование всего

скелета, и которые в сущности стремились установить отличия всех костей скелета этих двух родов. К сожалению установленные этими авторами отличия у большинства костей только мнимые, — вследствие большого индивидуального варьирования пределы расплывчатые — и ввиду этого автор, и вместе с ним большинство зоологов этой специальной области считают, что кроме черепа только на основании *metapodium* и, быть может, на основании лучевой кости возможно провести надежное обособление этих двух родов. В своих ранних работах автор сам еще считал, что большинство костей козла и барана можно обособить, однако, теперь, после пересмотра большого материала он пришел к вышеупомянутому мнению и следовательно материал этих двух мест нахождения он разработал на основании этих принципов.

В описательной части работы дается изложение материала костей двух местонахождений по отдельным единицам раскопок. При определении возраста животных те кости, которые сильно пористостенные, и у которых граница между эпифизом и диафизом еще совсем не окостенела, и которые еще далеко не достигали размеров, типичных для телосложения развитых индивидуумов данного рода и вида, определялись как кости молодых (*juvenilis*) животных. Не полностью развитыми (*subadultus*) считались кости тех животных, у которых окостенение границы между эпифизом и диафизом еще не было законченным, но которые в общем и целом уже достигли размеров развитых экземпляров данного рода или вида. У костей развитого (*adultus*) животного граница между эпифизом и диафизом уже окостенела, и кость также достигла типичных для данного рода и вида размеров, а у костей зрелых (*maturus*) и старых (*senilis*) животных наблюдаются уже признаки старения (более заостренные мышечные шины и костные наросты, недостаточности эмали и дентина).

Размеры приведены в таблицах, как правило, по предложенным *Дуерстом* принципам, в группировке по отдельным родам в систематологическом порядке, сперва размеры домашних, а затем диких животных. Отдельные кости приведены в таблицах по инвентарным номерам, отмеченным у отдельных мест нахождения.